

Милорад Радојчић

публициста

Ваљево

СТО ГОДИНА ШКОЛЕ У ПОПУЧКАМА

АПСТРАКТ: Чланак је посвећен оснивању и раду Основне школе у Поључкама од 1901. до 2001, чиме се наставља традиција писања историје развоја школства у ваљевском крају. У тежишњу рада налази се изградња школске зграде и обезбеђивање финансијских средстава и учила, анализа наставног програма и ваннаставних делатности, број ученика и њихов наставног особља са њиховим кратким биографијама.

Током вишедеценијског робовања под туђином српски народ у целини је био у подређеном материјалном и сваком другом положају, па писмености и образовању није поклањао довољну пажњу. Своју културу превасходно је заснивао на народним предањима, обичајима и усменом казивању. Према томе, писменост као велика цивилизацијска тековина дуго није била доступна нашем народу.

Прота Матеја Ненадовић¹ у својим Мемоарима, поред осталог, написао је: „У то време у Србији ни трага од школе, па сваки ђак који је желео шта учити морао је попу или у манастир ићи.“ Слично је писао и Вук Стефановић Карачић. Међутим, ни то многим није било доступно, па се самоуко учење све више ширило. Био је то тежак начин описмењавања али су појединци уз помоћ сродника, пријатеља и познаника научили да читају, пишу и рачунају, те су сматрани писменим.

У прилог овој тврдњи иде и податак да су Попучке и пре оснивања основне школе у селу, па и у ближој околини (Ваљево, Бранковини и Рабровици) имале писмених људи. Остало је забележено 1675. године да је јеромонах Дионисије, проигуман манастира Рача код Бајине Баште, родом из Попучака, помогао штампање неке књиге.² И Прота Матеја Ненадовић на књизи „Про-

1 Пре Првог српског устанка парохијски свештеник у Попучкама

2 Љубомир Стојановић: СТАРИ СРПСКИ ЗАПИСИ И НАТПИСИ, Ср. Карловци, 1923, књига четврта, запис под бр. 7013

лог“, штампаној у Москви 1795. године, а која се чува у цркви у Бранковини, 1802. године, записао је да му је ту књигу поклонио Николај Радојичић³, житељ попучански, па се основано претпоставља да је и Николај био писмен.

Познато је да су Терзићи из Попучака током XVIII, XIX и почетком XX века дали чак седам свештеника те да је њихов родоначелник био терзија. Зна се да је и Јаков Радосављевић, вишегодишњи кмет попучански и делегат Светоандрејске скупштине⁴ био писмен човек, па су га мештани звали „ђак“, те да је као такав биран у скупштински одбор за претрес законских пројеката. Још осамдесетих година мештанин Милорад Грбић похађао је наставу на Великој школи у Београду а онда напустио студије и посветио се учитељском позиву. Из тог периода помиње се као учитељица и једна девојка из попучанске породице Равића, која је била удата у чувену београдску породицу Геџ.⁵

У складу са општим друштвеним променама мењао се и однос нашег народа према школи и писмености што је пре свега резултирало формирањем многих школа и њиховим претварањем у истинске центре просвете и културе. Осамдесетих година XIX века број основних школа значајније је порастао. Са 614 школске 1879/80. године на 1101 школске 1899/1900. године. Порастао је и број учитеља од 817 на 1940. и ђака са 35 939 на 102 408.⁶

1. ОСНИВАЊЕ ШКОЛЕ

И после тога највећа неписменост била је међу сеоским становништвом. Тако је, на пример, Ваљевски округ 1874. године имао свега 2,5% писменог становништва. Пред сам крај XIX. века писменост се нешто убрзаније ширила, те је 1900. године у овом крају било писмено 20.266 становника или 19,6%. Наравно, и даље највећа неписменост била је код сеоског становништва⁷. То важи и за Попучке јер су ђаци из овог, једног од највећих села у Срезу ваљевском, углавном ишли у школу у Рабровици⁸, удаљену више.

Није сувишно подсетити да је 1892. постојала политичка Општина попучанска и да су је чинила села: Дупљај са 87, Јасеница са 42 и Попучке са 187 пореских глава. Занимљиво је да је Општина попучанска тада припадала Срезу подгорском⁹, који је са срезовима посавским, тамнавским и колубарским чинио Округ ваљевски и да Горић у то време није имао статус самосталног села већ је третиран као заселак Попучака. Иначе, Попучке су ушле у састав Општине лукавичке¹⁰ указом краља Милана и од 18. фебруара 1886, којим је ус-

3 Бранко Вујовић: БРАНКОВИНА, Београд, 1983, стр.161

4 Која је заседала од 12. децембра 1858. до 12. фебруара 1859. године и са српског престола свргнула кнеза Александра Карађорђевића а на престо поново вратила кнеза Милоша Обреновића

5 Казивање Ивана Грбића и Вере Гужглове, пензионера из Попучака у Београду

6 Владета Тешић: ШКОЛА И НАСТАВА – у Историји српског народа, V/2,507

7 Момчило Исић: ПИСМЕНОСТ У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ ДО 1940. ГОДИНЕ, „Ваљевски алманах“, Београд, 2001, св. 3, стр.278

8 Засеоку села Дивци, према Лукавцу

9 Стеван М. Котуровић: РЕЧНИК МЕСТА У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ, Београд, 1982, стр.22

10 "ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК" Београд, бр. 9, 11. 03. 1901, стр. 1

постављена нова административно-територијална подела у нашем крају. У то време политичку општину Лукавац сачињавају села: Веселиновац, Горић, Дивци, Дупљај, Кланица, Лозница, Лукавац, Попучке, Словац и Стошић. Потом је била поново образована Општина попучанска која је касније опет укинута указом од 31. јануара 1899. године¹¹. Указом Њ. В. Краља Петра I одобрено је решење Народне скупштине од 21. фебруара 1907. године, којим се, поред осталих, поново у Попучкама образује општина.¹²

Школску општину у Рабровици чинила су села Веселиновац, Дивци, Дупљај, Кланица, Лозница, Лукавац и Попучке из тадашњег подгорског и Клашнића из колубарског среза. У то време у Рабровици ради једна од најстаријих школа у нашем крају, која је током свог постојања ширила писменост и културу међу мештанима суседних села. Школска саграђена је 1874. године¹³. То је приземни објекат карактеристичне архитектуре, покривен четвороводним кровом, са два улаза, детаљно реконструисан 1949. и потпуно обновљен пре неку годину. Ова школа као и суседна црква чине амбијентални комплекс и стављене су под заштиту државе. У Рабровици су рођене или су се школовале многе познате личности¹⁴.

1.1. Иницијатива за образовање школе

Осећајући потребу за описмењавање своје деце, домаћини из Попучака више пута покретали су иницијативу за оснивање школе у свом селу. Податке о томе пронашли смо у документима који се чувају у Архиву Србије у Београду. На једном од њих записано је да је рађен 17. септембра 1900, у Суду општине лукавачке и на селском збору. У наставку пише: „Данас на другом сеоском састанку грађани села Попучака пристадоше добровољно и сами суду, па изјавише... Како нам је заједничка школа са осталим селима у Рабровици врло удаљена од наших домова нарочито што деца – ђаци наши, морају путовати најмање од куће до школе пуних три сата, па баш и онда кад је врло хрђаво време и кад пре дође река Рабас, те се тиме наша деца сатиру и болест добијају па чак и умиру од прозеба, једно је то, а друго често се догађа, да деца због хрђавог времена не могу школу уредно похађати, те се због тога поједини родитељи ђачки и кажњавају зато што своје дете уредно не шаљу у школу, а трећи је разлог и тај: што код садашње школе у Рабровици нема довољно локала да би наша деца код школе ноћивала.“¹⁵

Даље се наводи да се за будућу школу у Попучкама може користити зграда „у којој је становао општински суд, она је подесна да се припреми за привре-

11 "СРПСКЕ НОВИНЕ", Београд, бр.31, од 31 .01. 1899. године

12 "ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК", Београд,бр.12, од 18. 03. 1907. стр. 1

13 Према другим подацима та школа саграђена је још 1844. године. Пре ће бити да је тада отворена прва школа у Рабровици

14 Песникиња Десанка Максимовић, филолог Павле Стефановић, физичар Сретен Шљивић, гинеколог Добривоје Лукић, игуман Никанор (Савић), редитељ Дејан Мијач итд.

15 Архив Србије, Београд, Фонд Министарства просвете (даље: Фонд МПс), Ф 41, р. 24/16

мену учионицу ђачку за ову зиму“. Тим поводом наглашава се да су мештани спремни прилагодити ту зграду за будуће намене и да ће за следећу школску годину саградити нову школску зграду, те да ће у њој обезбедити и стан за учитеља. Затим додају: „Ради овога ми радо пристајемо да се и потребним прирезом у школском буџету за наступајућу школску годину оптеретимо, јер за смештај зграда школски купили смо потребно земљиште које ће довољно бити и за школску башту...“¹⁶

Ово образложење и захтев за отварање школе у Попучкама подржали су: Драгић Филиповић, Петар Савић, Јован Ранковић, Андрија Ранковић, Љубомир Ранковић, Танасија Радукић, Драгомир Стојић, Недељко Чубровић, Тривун Равић, Милош Равић, Ненад Нићифоровић, Урош Радукић, Живко Ст. Филиповић, Љубомир Јанкићевић, Радивој Филиповић, Иван Симић, Радомир А. Антонијевић, Светозар Радукић, Марко Матић, Иван Матић, Никодин Матић, Обрад Чубровић, Велимир Грбић, Ранко Грбић, Мијаило Панић, Миљивој Петровић, Владимир Равић, Радомир Ј. Антонијевић, Радомир Миловановић, Иван Бранковић, Аксентије Митровић, Сава Чубровић, Рајко Милчевић, Милош Мирковић, Милорад Терзић, Милија Богдановић, Светозар Антонијевић, Паун Јеремић, Велисав Станићевић, Радомир Јелисавчић, Панта Марковић, Тривун Терзић, Недељко Нићифоровић, Мијаило Марковић, Милош Марковић, Јеврем Богићевић, Сава Деспотовић, Марко Богићевић, Андрија Јеремић, Гаја Јеремић, Милан Марковић, Гаврило Терзић, Благоје Миловановић, Гаврило Деспотовић, Милош Матић, Светозар Грбић, Тимотије Филиповић, Светозар Ранковић, Михаило Ранковић, Јован Антонијевић, Маринко Пајић, Драгојло Радукић, Обрен Радукић, Богдан Богдановић, Радомир Деспотовић, Драгутин Којић, Јован Јелисавчић, Радован Јелисавчић, Данило Стојановић, Марко Богдановић, Петар Радосављевић, Манојло Радојичић, Милорад Мирковић, Владимир Војисављевић, Милорад Савић, Недељко Радосављевић, Милош Марковић, Тривун Рашић, Милорад Јеросимић, Ранко Станићевић и Вујица Вукосављевић. Све њих у списак је уписао Драгић Филиповић, деловођа на овом збору, јер претпостављамо да је међу њима било доста неписмених лица. Да су се сви они – њих 82 добровољно и без било каквог притиска изјаснили за ову иницијативу својим потписима потврдили су: председник Суда општине лукавачке Радивоје Матић и судије Марко Матић и Мил. Стојковић.

1.2. Издвојено одељење рабровичке школе

Није довољно јасно каква је била даља судбина овог захтева, али се зна да је школске 1900/01. у Попучкама радило истурено одељење школе у Рабровици. То се може посредно закључити из више докумената до којих смо дошли. Пре свега из акта који су 26. јуна 1901. окружном школском надзорнику упутили Мијаило Јаковљевић, Гаврило Терзић, Иван Симић, Марко Матић, Ми-

16 Исто

хаило Ранковић и Драгић Филиповић грађани села Попучака, Среза и Округа ваљевског. Они тај допис почињу овим речима: „Према одлуци сељана села Попучке, од 17. септембра 1900. године, бр. 2557 образовано је одељење школско од школе Рабровичке, као њен саставни део у селу Попучкама и већ је ово одељење дејствовало за ову школску годину“. У прилог тој констатацији иду и наводи из извештаја Љубомира М. Шљивића¹⁷, управитеља Основне школе у Рабровици, од 2. октобра 1901, где се наводи да је у ову школу из Попучака било уписано 52 ученика: 10 у првом; 15 у другом; 17 у трећем и 10 у четвртном разреду. Он потом додаје: „Имајући у виду довољан број ученика и одсуство простора у Рабровици Школски одбор Рабровичке школе није имао ништа против издвајања овог одељења, па је и управитељ школе дао своју сагласност на то раздвајање.“

Да је школске 1900/01. у Попучкама постојало и радило издвојено одељење рабровичке школе, види се и из акта којим школски надзорник кажњава учитеља у Попучкама што је закаснио на седницу Наставничког већа, одржану 28. јануара 1901. у Ваљеву. У својој жалби на изречену казну учитељ објашњава како је и зашто дошло до тог закашњења, детаљно описујући како је тог дана путовао од Попучака до Ваљева. У прилог тврдње да је годину дана постојало и радило издвојено одељење рабровичке школе у Попучкама, сведочи и спор који је учитељ тог одељења водио са матичном школом у Рабровици око исплате накнаде стамбених трошкова. Школске власти одбијале су да му исплате те трошкове уз објашњење да је становао у школској згради у Попучкама, а он је доказивао да је запослен у рабровичкој школи и да то није њен стан.¹⁸

Није сувишно подсетити да је у време образовања овог одељења у Попучкама у Србији радило 1.107 школа које је похађало 94.220 ученика. Са њима је радило 1.992 просветна радника. За издржавање тих школа 1901. године потрошено је 3.779.149,51 динара. Према томе, трошкови школовања по једном ученику те године износили су 37,37 динара.¹⁹

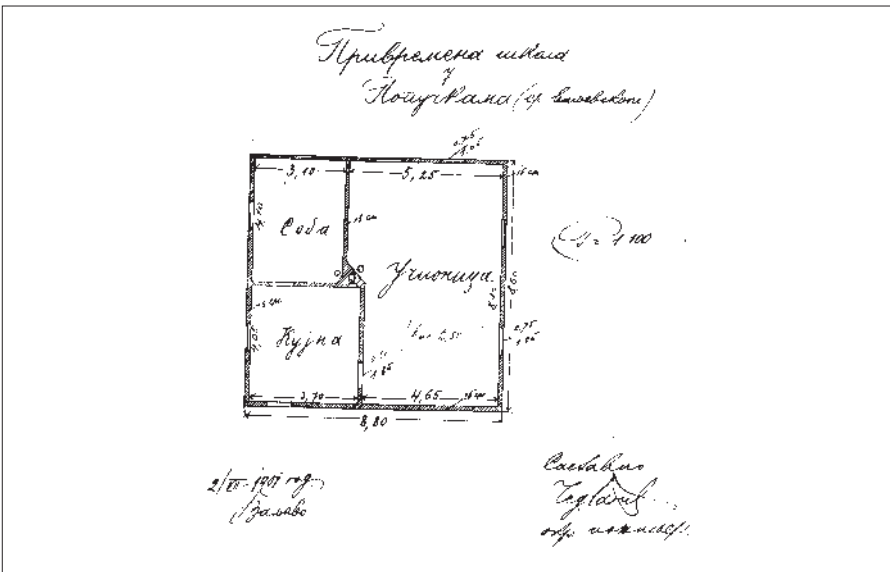
1.3. образовање самосталне школе

Да би ово одељење наставило са радом именована група житеља Попучака 26. јуна 1901. писмено се обратила окружном школском надзорнику с молбом да предузме потребне мере у том циљу. Истовремено је понудила зграду бившег суда општине попучанске за школску зграду. Већ сутрадан он је од Начелства округа ваљевског затражио да се образује стручна комисија која ће прегледати понуђену зграду и утврдити да ли постоје елементарни услови да се у њој организује рад. Решењем од 27. јуна 1901, које је потписао Рад. Радовасљевић, окружни начелник, образована је комисија у саставу: Љубомир Павловић, окружни школски надзорник; др Михаило Цвијетић, окружни физикус, и Чедомир Гагић, окружни инжењер.

17 Отац Сретена Шљивића познатог физичара и универзитетског професора

18 Архив Србије, Београд, Фонд МПс, ф. 19, р. 3/901

19 "ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК", Београд, јануар 1908. године, стр. 88 и 89

Другог јула 1901. именована комисија изашла је на терен у Попучке и на лицу места констатовала: 1) да је зграда дугачка 8,80 а широка 8,60 метара; да има три одељења: кујну, собу за учитеље и једну већу собу за учионицу, да је зидана од бондрачука а покривена црепом и да су њене унутрашње стране високе 2,50 метара; 2) да се зграда налази у средини села на оцедитом месту, која је окренута југоистоку и да се у близини ње налази добра пијаћа вода²⁰. Свој извештај чланови наведене комисије завршили су речима: „Иако нема баш свих предвиђених просторија, сматрамо да се ова зграда може примити као привремена школа за годину дана, пошто су сељани решили да још идуће године подигну зграду за сталну школу.“²¹

Истакнути просветни и културни радник Љубомир Павловић²², тада у улози окружног школског надзорника, све ове дописе проследио је Министарству просвете и црквених послова Краљевине Србије 10. јула 1901. Пропратни акт почиње речима: „Част ми је у прилогу овог акта спровести молбу сељана села Попучака да се одвоје од досадашње рабровичке школске заједнице и да сами за се још у току ове године образују нову школску општину под називом Попучанска и да им се за школску зграду отвори општинска зграда у истом селу.“ Затим додаје: „Сељацима овог села веома је потребно отворити ову зграду и прогласити је школском из разлога што село броји ви-

20 Ради се извору познатом под именом школска (ђачка) чесма, удаљеном стотинак метара од школске зграде, који је сада запуштен

21 Архив Србије, Београд, Фонд Мпс, Ф XLI, ред. 24/1901

22 Познати антропогеограф и аутор више запажених студија о настанку насеља и пореклу становништва у овом крају, веома је заслужан за отварање ове школе

ше од 300 пореских глава, што има, а и унело је у буџет новац за подизање нове школске зграде и што је село од Рабровице одвојено р. Рабас који им смета да деца уредно походе школу и што је за шест месеци потпуно непроходан, а за то време рабровичка школа не може да прими њихову децу на преноћиште.“²³

На овај допис реаговао је министар просвете и црквених послова, својим дописом од 1. септембра 1901, упућеним Начелству Округа ваљевског, у коме пише: „Одобравам да се у селу Попучкама отвори привремена школа и да ово село чини за се школску општину. Препоручујем Начелству да ово саопшти сељанима Попучака и Рабровице ради знања и самога свога управљања. Општинском суду и Школском одбору у Попучкама нека Начелство нареди да најмарљивије прикупљају прирез за зидање нове школске зграде и да припремају грађу за ову како би се могла опочети правити на пролеће.“²⁴

Из овога јасно произилази да је Основна школа у Попучкама почела са радом школске 1901/02. године, мада је и претходне радила али као издвојено одељење рабровичке школе²⁵. У то време министар просвете и црквених дела у влади др М. Вујића био је Љубомир Љуба Ковачевић познати историчар и професор Велике школе у Београду.²⁶

Љубомир Павловић,
антропологеограф

1.4. Изградња прве школске зграде

Већ следеће школске године у Попучкама саграђена је нова школска зграда, али и око њене изградње постоје извесне недоречености. У селу је доста распрострањена прича да је плац за подизање те школе поклонιο мештанин Милорад Грбић, који је у то време као учитељ радио у Доњој Каменици код Књажевца. Међутим, у архивској грађи коју смо имали прилике видети пише да је купљено земљиште за изградњу школске зграде. Такође, из тих докумената произилази да су прикупљана новчана средства путем приреза за изградњу нове школске зграде. Међутим, тадашњи школски надзорник Љубомир Павловић, који је и сам то раније писао касније је забележио да је мештанин Ми(х)аило Јаковљевић „без икаквог утицаја са стране и без икакве власти и готово својим новцем подигао нову школску зграду због чега га село

23 Архив Србије, Београд, фонд МПс, кут. 5, фас. 41, р. 24

24 Архив Србије, Београд, Фонд МПс, ф. 41, р. 24/1901

25 Милорад Радојчић: ВЕК ШКОЛЕ У ПОПУЧКАМА, „Напред“, Ваљево, 25. 05. 2001

26 Пореклом од Ковачевића из Горњег Лајковца код Мионице а рођен у Петници код Ваљева

и данас хвали“.²⁷ Његов колега Милан Дукић у свом извештају наглашава да се нико није посебно истакао око изградње те школе. Након свега овог тешко је закључити шта је тачно.

Према датом обећању школска зграда саграђена је за почетак нове школске године. Надлежна комисија је извршила преглед и констатовала неке недостатке, о чему је окружни школски надзорник, својим актом од 7. фебруара 1903, обавестио Одбор школе попучанске. На седници, одржаној 20. фебруара 1903, чланови одбора информисани су о примедбама и одлучили да их отклоне кад се створе потребни услови.

Први пут школа у Попучкама освећена је поводом Савиндана 1903. Тим поводом организована је велика народна свечаност. Према записницима Школског одбора, та свечаност је организована у недељу 12. јануара 1903. године²⁸. Учињено је то нешто раније но што је било планирано, јер је месни парох био заузет другим обавезама па није могао предвиђеног дана чинодејствовати. Одбор је одлучио да се из средстава школског буџета за ту свечаност купи аков вина, 12 кг шећера, 2 кг кафе, 3 лампе, 1 фунта свећа, фитиљ и 2 кг барута за прангије.²⁹

Има података да је ово славље трајало до касно у ноћ пошто је обележавања велика радна и друштвена победа. То је и разумљиво ако се зна да су мештани први пут показали већу слогу и на тај начин створили услове да њихова деца не морају напорно пешачити од куће до школе и натраг. Окупљени мештани и њихови гости уз јело и пиће дуго су певали и играли. Звуци музике и пуцњава прангија одјекивали су на све стране. О томе се касније дуго причало и препричавало по овом али и околним селима.

1.5. Старо школско звоно

Међу присутнима била је и делегација школских власти из Рабровице, која је новооснованој школи у Попучкама поклонила велико школско звоно, изливано од бронзе и тешко око 60 килограма. На једној страни тог звона пише: „Поклон школи Попучанској од школе Рабровичке – на Савиндан 1903. год. Чланови школског одбора: Д. Филиповић, Љ. Шљивић, М. Жуњић, С. Петровић и В. Терзић“. На његовој другој страни стоји да су га излили радници Војно-техничког завода у Крагујевцу.

Ово звоно сачувано је до данашњих дана а имало је бурну и занимљиву прошлост. Према казивању старијих људи оно је годинама било постављено високо између два велика бреста, те се његов звук чуо и на удаљености од 7 километара. Његова звоњава означавала је почетак и завршетак часова у школи. Како су у првој половини 20. века часовници у Попучкама били права

27 Љубомир Павловић: ЗАНИМЉИВИ ЉУДИ, „Српски књижевни гласник“, Београд, XI/1911, св. 4, стр. 268 – 276

28 По старом календару

29 Архива Основне школе „Свети Сава“ Попучке, Записник са састанка Школског одбора

Старо школско звоно

реткост, то су на звук овог звона мештани започињали или завршавали многе значајне и прецизне послове.

Чим је почео Први светски рат, окупатор је почео пљачкати и одузимати све, а нарочито метале и друге драгоцености. Мештани су се на време досетили да им ово мамутско звоно може бити интересантно па су га склонили на сигурно место. Кад се проклети рат завршио, звоно је враћено тамо где је и пре било па је опет служило у исте сврхе.

Очекујући сличне реакције Немаца током Другог светског рата мештани Борислав – Борко Јанкићевић и Живојин М. Радојичић организовали су акцију да се оно опет скине са дрвећа и сачува. Овог пута закопали су га под патос једне од учионица. Кад су тај посао обавили, позвали су Боривоја Кулинчевића, дечака из суседства школе, и саопштили: „Ако ми изгинемо, ти запамти где је звоно закопано па учитељу покажи“.³⁰ На срећу и они су преживели све те ратне страхоте а звоно је поново “радило” свој посао.

После Другог светског рата било је постављено између два велика багрмова стабла у школском дворишту до пута. На том месту стајало је све до седамдесетих година прошлог века док багрмови нису почели да се суше и пропадају. Кад је запретила опасност да попусте под његовим теретом и угрозе дечију безбедност скинуто је и данас се налази у холу школске зграде. Више није у употреби али својом величином, изгледом и патином представља реткост и код старијих посетилаца школе буди носталгична сећања на давна прохујала времена.

30 Казивање Радомира Радојичића, пензионера из Попучака, сина Живојиновог

2. ОРГАНИЗАЦИОНЕ ПРОМЕНЕ

Као што је већ речено, организован и систематичан рад на образовању и васпитању припадника најмлађих генерација овог села почео је школске 1900/01. године. Тада је у Попучкама радило издвојено одељење Основне школе у Рабровици. Већ следеће године овде се оснива самостална четвороразредна Основна школа. Ученици сва четири разреда учили су у једном комбинованом одељењу.

Наредних година број ученика расте па долази до образовања и другог одељења и ангажовања новог учитеља. Такво стање ће дуго потрајати с мањим или већим променама у броју ученика. Према томе, некад су сви учили у једном, некад у два, па и у три одељења. Тек крајем педесетих година устаљује се број ученика и од тада сваки нижи разред ради у посебном одељењу. Последњих година има примера да се у нижим разредима образују и по два одељења.

Друштвеним планом развоја среза Ваљево (1961-1968) предвиђено је да још две сеоске четворазредне школе у општини Ваљево добију и више разреде. Општим напорима друштва и подршком мештана створени су услови да, школске 1961/62. године, и у Попучкама буде отворен пети разред, а наредних година и следећи разреди. Међутим, већ 1968. године, у Срезу ваљевском прихваћен је систем матичних и централних школа, па је покренута иницијатива да се школе: у Попучкама припоје Доњој Грабовици, Голој Глави, Бранковици, Причевићу и Ставама.

Запослени у школама у Попучкама и Доњој Грабовици на референдуму, одржаном 6. XI 1970. године, донели су одлуку о спајању ове две школе у једну са седиштем у Доњој Грабовици, па је школа у Попучкама наставила рад као њено издвојено одељење. Истине ради треба нагласити да житељи села па и колектив школе није био за ту интеграцију. Први референдум није успео. Други је успео под јаким притиском политичких структура и извршне власти.³¹ За директора те школе постављен је наставник Добри Рангелов (Плоче, Димитровград, 1927), дотадашњи директор школе у Доњој Грабовици, док је недавно преминула Мирослава Трнавац, дев. Живић (Рача Крагујевачка, 1931 – Ваљево, 2002), дотадашњи директор школе у Попучкама, именована за помоћника.³² После Рангелова, неко време директор те школе био је Милан Јовановић³³. Принудна интеграција касније се одразила на међуљудске односе и укупан рад, па је била уведена и принудна управа а за в.д. директора именован је Живадин Ранковић³⁴. По укидању принудне управе, за директора је изабран Борислав Матић (Горња Трешњица, Љубовија, 1934) учитељ, од 1966. године

31 Казивање Томе Лукића, наставника у пензији из Попучака

32 Архива Основне школе „Десанка Максимовић“ Ваљево

33 По разрешењу дужности директора радио на питањима физичке културе у Ваљеву

34 Касније радио као референт просвете у органима управе општине Ваљево

директор Основне школе у Доњој Љубовићи код Љубовије. Од 1967. године био је директор ове школе до одласка у пензију.

Осам година после спајања ових школа, саграђена је нова велика и велелепна школска зграда у ваљевској приградској месној заједници Ново насеље, касније названој „Братство-јединство“. У њене просторије пресељава се ученички и наставнички колектив школе из Доње Грабовице и тако се образује седма ваљевска школа, прво названа „Ваљевски народноослободилачки партизански одред“ а сада „Десанка Максимовић“. Пошто је нова школа имала изузетне услове за рад, одлучено је да се виши разреди у Попучкама затворе и да се ученици довозе специјалним аутобусима на наставу у Ваљево. Поред материјалних, организационих и временских проблема, ова одлука изазвала је и низ других тешкоћа. Зато се после неколико година активира ранија одлука да се поново у Попучкама организује настава и у вишим разредима. Након тога овде ради издвојено одељење Основне школе „Ваљевски НОП одред“ из Ваљева. У то време директор је наставник Милинко Стојановић (Горић, Ваљево, 1934) а од 1984. године помоћник Тома Лукић (Совач, Ваљево, 1935), наставник математике из Попучака, који је истовремено био руководилац овог истуреног одељења. После одласка Стојановића и Лукића у пензију, директор постаје професор Драгиша Петровић а за помоћника је постављен Томислав Сандић, прво учитељ а потом наставник разредне наставе у истуреном одељењу у Дупљају.

На предлог Министарства просвете Републике Србије, 1. септембра 1999, ово издвојено одељење трансформисано је у самосталну школу. Значајан допринос тој одлуци дао је бивши ученик ове школе Борислав Радојичић³⁵, у то време одборник Попучака у Скупштини општине Ваљево и председник њеног Извршног одбора, а после осамостаљивања школе, и први председник њеног школског одбора. Након спроведеног конкурса, за директора је постављен Томислав Сандић (Врело, Уб, 1950), који је у међувремену стекао и високу школску спрему, па се и сада налази на тој дужности.

3. УСЛОВИ ЖИВОТА И РАДА

Нови Закон о основним школама, од 13. фебруара 1883, доста је јасније и одређеније регулисао издржавање основних (народних) школа и обавезе њихових оснивача. Најважнија новина у том закону је оснивање школских општина које практично преузимају обавезе око издржавања школа, посебно када се ради о убирању школског приреза и његовом наменском трошењу. Због сиромаштва сеоских општина и бројних обавеза, стално се кубурило са недостатком финансијских средстава и школе су биле слабо опремљене. Тим законом регулисано је да се школе могу оснивати ако има најмање тридесет ђака и ако су обезбеђене основне материјалне претпоставке за њихов рад.

35 Дипломирани економиста, сада директор АД „Инос-Ангросировина“ у Ваљеву

3.1. Школски одбор

Уведена је обавеза оснивања школских одбора који се старају о обезбеђењу станова и огрева за школе и учитеље; о набавци школског инвентара и учила; да ђаци редовно похађају наставу а могли су изрицати и „законске санкције према неодговорним родитељима“, итд. Те одборе сачињавали су: председник политичке општине у којој је школа, односно кмет, а ако је он спречен, учитељ или управитељ и по један грађанин из сваког села или засеока који чини школску општину.

У складу са тим законом, још у јесен 1901, у Попучкама је основан први школски одбор у саставу: председник Петар Радосављевић (Јаковљевић) и чланови Драгић Филиповић, Ненад Нићифоровић и Мијаило Јаковљевић, учитељ Милан Ранисављевић, као пословођа. Прва седница тог одбора одржана је 10. октобра 1901. године а поред упознавања са актима окружног школског надзорника разматрана су и нека актуелна питања. Одлучено је да се испише Драгослав, син Живојина Милановића, а да се уместо њега упише Роса, кћи Ранка Грбића.³⁶

Из записника са седница тог тела може се сазнати низ занимљивих детаља из живота и рада ове школе. Тако су, на пример, на седници овог одбора, одржаној 11. децембра 1901, за ђаке ове школе прихваћени су: Милан Пантић, у II, а Светислав и Светомир Стојановић у III разред, дотадашњи ученици основне школе у Ваљеву, сви из Горића. Постављено је питање како је у ову школу уписан Божидар, син Ранисава Јаковљевића из Причевића, и донета одлука да се купи још неколико ђачких клупа.³⁷

На IV седници Школског одбора, одржаној 28. децембра 1901, одато је посебно признање школском надзорнику Љубомиру Павловићу за несебичну помоћ и подршку око отварања школе. Истовремено, одлучено је да се казне, од 0,20 до 5,00 динара, родитељи чија деца нередовно похађају наставу. Од тих казни наплаћено је 12 динара и део је искоришћен за набавку неких алата.³⁸

Одлука да се у школску општину приме и житељи засеока Пимићи у Дупљају донета је на седници Одбора, 25. августа 1902. године. Међутим, она није била коначна све док је није одобрио Окружни школски одбор, 24. јануара 1904. На наредној седници усвојен је програм рада за наступајућу школску годину. Тада је установљен одмор, од 23. до 30. септембра 1902, за бербу јесењих плодова. Било је речи и о обезбеђењу огрева за предстојећу зиму и закључено да се то питање реши преко ђачких родитеља.³⁹

Сличних активности овог одбора било је много. Скоро сваке године мењао се део чланова тог одбора, па је кроз њега прошло доста људи. Председници били су: Драгић Филиповић, Јеремија Јанкићевић, Милован Грбић,

36 Архива Основне школе „Свети Сава“ у Попучкама, Записници са седница Школског одбора

37 Исто

38 Исто

39 Исто

Миаило Деспотовић, Божидар Антонијевић, Драгутин Стакић, Милосав Миловановић и други.

3. 2. Школске зграде

Већ је речено да је Основна школа у Попучкама почела са радом у старој општинској згради.⁴⁰ Један од разлога што школске зграде нису брже и у већем броју грађене била је врло дугачка и доста компликована процедура која је претходила овим пословима. Зна се да је још Ваца Пелагић писао: „Свака школа, или мора бити саграђена по плану науке о здрављу, или боље да је нема.“

Нова школска зграда подигнута је током 1902. Нема прецизнијих података о њеној величини, изгледу и распореду просторија. Зна се да је била сазидаана од цигле и да је у њој постојала ђачка соба, у којој су ђаци из удаљенијих кућа боравили после наставе, обедовали и спавали. Такође, остало је забележено да су прекорачени планирани трошкови за њену изградњу у износу од 2 390,35 динара. За покриће тих дуговања узет је кредит од Ваљевске задруге.⁴¹

Школска зграда у Попучкама више пута је реновирана, поново зидана и дограђивана. Након Другог светског рата она је имала само две учионице, са 75 кв м. површине и 55 ученичких места. Током 1950, путем самодоприноса прикупљена су средства за њену доградњу и адаптацију. Те године она је темељно реконструисана и дограђена је још једна учионица⁴². Крајем педесетих година дограђена је још једна учионица, проширени учитељски станови и извршена поправка кровне конструкције.

Школске 1962/63. године заведен је нови месни самодопринос у новцу и радној снази а узет је и кредит. Тада је купљено 6.000 комада цигле, 2.500 комада црепа, 70 кубика шодера, 60 кубика песка, 10 кубика дасака, итд. Потом је темељно реконструисана и доста проширена школска зграда. Пројекат је урадио Александар Трнавац, грађ. инжењер из Ваљева.⁴³ Овом активношћу створени су најосновнији услови за организацију и извођење предметне наставе. У разговорима о овој доградњи Миодраг Лука Терзић, земљорадник из Попучака, на седници Школског одбора, одржаној 1. октобра 1963, визионарски је предлагао да се у оквиру нове школе граде ученичке радионице и физкултурна сала и зато дао више аргумената.

Нешто касније у школском дворишту саграђена је стамбена зграда у којој се налазе четири стана за просветне раднике. Она је добро дошла за прихват свих који су долазили са стране али и за обезбеђење дефицитарних кадрова.

40 Школски одбор на седници одржаној 20. 05. 1929. донео одлуку да две просторије у тој згради уступе на коришћење Попучанској задрузи за пољопривредни кредит

41 Архива Основне школе „Свети Сава“ Попучке, Записници са седница Школског одбора

42 НН: ВЕЛИКО УЧЕШЋЕ ЧЛАНОВА ФРОНТА У ПОСЕБНИМ БРИГАДАМА, „Нови дан“, Београд,бр. 1 од 07. 01. 1950, стр. 4

43 Његова супруга Мирослава Трнавац касније ће постати један од директора ове школе

Пре неку годину темељно је реконструисана. Сада у њој станују: Милена Јовановић, Миливоје Зорић, Звонко Лекић и Ратко Јоргић.

Школа у Дупљају отворена је тридесетих година као издвојено одељење школе у Рабровици. Садашња школска зграда саграђена је 1947. године.

У вези са школском зградом у Забрдици, подигнутој у лепом сеоском амбијенту, постоје неке нејасноће. Према неким подацима, још 1923. године у овом селу почеле су припреме за изградњу школске зграде. Краљевска банска управа Дринске бановине из Сарајева је наводно због политичке подељености села, 27. августа 1920. године, донела одлуку да се у овом селу са око 120 кућа и од 180 до 190 пореских глава и 40-ро деце за школовање граде две школе. Колико знамо то није реализовано, већ је пред Други светски рат саграђена зграда која се и сада користи.

3.3. Школско двориште

Од самог оснивања школа у Попучкама имала је пространо и лепо двориште, у површини од 90 ари. Практично је подељено на три-четири дела: простор око школске зграде, са или без наставничких станова, који се користи за окупљање, дружење и игру ђака; други део су терени за мале спортове и део који је тренутно необрађен а некад је служио за башту или врт. Остало је записано да је некад у том делу било 25 стабала шљива, 10 крушака, 5 јабука, 10 дудова и слично. То школско имање под руководством учитеља Милорада Грбића многима је служило као узор.

И касније на том простору бивала је школска башта. У њој су се ђаци обучавали основним пољопривредним радовима. Производи из ње углавном су коришћени за ђачку кухињу, али су и учитељи имали део своје баште. Неко време о тој башти бринула је ђачка задруга али се то показало нерентабилним. Када је уведена настава из пољопривреде, служила је и као полигон за практичне вежбе. Ђаци су повремено ангажовани и за обављање лакших сезонских послова на имањима Пољопривредног добра „Иверак“ и Земљорадничке задруге Попучке, односно Ваљево, када јој се припојила попучанска задруга.

Некада је у школском дворишту, поред воћа, било борова, топола, смреча и другог украсног дрвећа. Ту су биле и лепе цветне алеје, па је одавало леп утисак, нарочито у пролеће кад све озелени и процвета. Овде су раније организовани сеоски вашари и друга славља, нарочито поводом Спасовдана и Ивањдана. Да би се заштитили травњаци и ружичњаци, школске власти су издавале забране да се користи у те сврхе, као и школске просторије за играње и неке друге активности.

Заштита школске имовине и стварање сигурног и безбедног амбијента за прихват ђака захтевали су да школско двориште буде ограђено. Зато се то питање често налазило на дневном реду седница Школског одбора. Још 10. априла 1902. године, донета је одлука да се школско двориште огради плотом. Касније је, у више наврата, коришћена перда, а у лето 1975, постављена је и бе-

тонска арматура са металном оградом. На том послу нарочито су се ангажовали наставници: Томислав Лукић, Дмитар Стојанов и Љубивоје Адамовић и Радован Ралетић, секретар школе.⁴⁴ Други део школске имовине обично је био ограђен живом оградом, или бодљикавом жицом.

Поред главне школске зграде, у овом дворишту налазили су се још неки објекти. Прво је ту био општински чардак у коме је чувана храна за помоћ сеоској сиротињи. Пошто му ту није било место, а већ је и дотрајао, на седници Школског одбора 2. фебруара 1902, одлучено је да се писмено од Општине лукавачке затражи да изда налог кмету да се он поруши и да се склони његова грађа да даље не пропада.

У школском дворишту увек је било других објеката, попут бунара или пумпе за воду, школских клозета, шупа за огрев и слично. До шездесетих година ту су биле: стаја за стоку, свињаци, кокошињци, па и пчеларник. У школском буџету за 1911. годину била су планирана средства за подизање школске звонаре, али изгледа да то није реализовано, пошто се о томе разговарало и на седници Школског одбора, 23. октобра 1940. године.

Током 1996, асфалтиран је пут од Друма⁴⁵ до школе и део школског дворишта где је подигнут спортски полигон, односно терени за мале спортове (кошарку, одбојку, рукомет и мали фудбал).

3. 4. Опрема

Као и већина сеоских школа у нашем крају и ова је стално кубурила са недостатком школског инвентара и учила. Покојни Радоје Чубровић, ученик једне од првих генерација, казивао ми је како у почетку нису имали ни довољно столица и клупа за седење те су морали доносити трonoшце или пањиће. Да ово сведочење није без основа, показује и податак да се често на седницама Школског одбора разговара о набавци школских клупа⁴⁶, разног ситног инвентара и алата. Изгледа да се у неко време доста мучило и са водом када су набављане каце, бурад, видрице и друге посуде за воду.

Значајну ставку у школском буџету сваке године представљало је кречење и текуће одржавање школске зграде. Све до шездесетих година, школа није имала електричног осветљења, ни школски тоалети воде. Школски одбор бринуо је о обезбеђењу огрева за школу и учитеља. Неретко тај проблем је решаван тако што су задуживани родитељи који ће дати дрва, извршити њихову сечу, довући их и ускладиштити.

Поред клупа, учioniце су биле опремљене само таблама, наставничким столовима и столицама. О наставним училима тешко да се може и говорити. Имали су по коју рачунаљку, глобус, карту, рељеф, слику и слично. Занимљиво је да су до Другог светског рата скоро сваке године у школском

44 Љ. Адамовић: ШКОЛСКО ДВОРИШТЕ – ПРИМЕР", Ваљево, бр.1383, 25. 07. 1975, стр. 5

45 Раскрснице значајних путних праваца који су већ били асфалтирани

46 Пре свих скамија

буџету била планирана средства за набавку слика Њ.в. Краља.⁴⁷ Остаје дилема да ли су оне тако брзо уништаване да би се набавила нова и лепша слика, или је нешто треће у питању.

Ни појединачни стандард ђака није био много бољи. Док садашњи ђаци носе огромне торбе и ранчеве пуне разних уџбеника, прибора и опреме, у првих педесетак година најчешћи реквизити били су буквар, таблица и креда. Црна „камена“ таблица, уоквирена дрвеним рамом, исцртана белим или црвеним линијама, замењивала је многе свеске, вежбанке, блокове, роковнике и ко зна шта још. Уз помоћ креде или какве друге тврђе писаљке, која је остављала трагове, служила је за писање, рачунање, па и цртање. Водом натопљен сунђерчић, или каква крпича, све би то за трен избрисали и по њој се могло поново писати.

Многа деца у школу су долазила слабо обучена и обувена, а и са храном се оскудевало. Већина је носила на себи по две пртене или клечане торбице. У једној су књиге, свеске и школски прибор⁴⁸, а у другој⁴⁹ дневни оброк хране, пошто се у школи остајало дуго. Најчешће су ношене по две-три кришке хлеба намазане кајмаком, цемом или пекмезом, по које парче сланине или сувог меса, главица лука, барено јаје и нешто слично.

Повремено у овој школи био је организован рад ђачке кухиње. Познато је да је та кухиња 1965. године имала приход од 197.920, а расход од 183.099 динара, што значи да је остварила вишак од 14.281. динара. Преко Црвеног крста и других хуманитарних организација добијано је млеко, брашно, конзерве и још понека намирница.

Лоши услови рада, слаба одећа и неадекватна исхрана доводили су до повремених појава епидемија па и краћих прекида наставе. Тако је, на пример, од 20. јануара 1902. до 2. фебруара 1903. године био обустављен рад ове школе због великих богиња. И 1907, па и неких других година, долазило је до привремене обуставе наставе у школи због појава епидемија. Да би се ублажиле негативне последице, 12. јануара 1905, основан је Ђачки фонд, настао прикупљањем добровољних средстава. Већ на почетку имао је на располагању 248,90 динара.

3.5. Финансије

Министарство просвете обезбеђивало је плате учитељима и другим просветним радницима. Сви други трошкови падали су на терет школских општина које су средства убирале путем приреза и на друге начине, па се до њих изузетно тешко долазило. Зато је у школама био стални захтев да се обезбеди њихово финансирање из сигурнијих извора.

Ево како је изгледао буџет ове школе за школску 1903/04. годину, када је требало обезбедити 939 динара. Највеће ставке биле су плата школског по-

47 Архива Основне школе „Свети Сава“ Попучке, Записници са седница Школског одбора

48 Звана књижара

49 Званој хлебара

служитеља (300 дин.), изградња школског нужника (200 дин.), за ограду око дворишта (160 дин.), за претплату на листове и часописе (73 дин.), за набавку књига за награде најбољих ученика итд. Срећом те године значајна средства потраживана су од Општине лукавачке на име сакупљених приреза за децу из Пимића и Лукавца, која су овде похађала наставу а школарина није уплаћивана.⁵⁰

Скоро сваке године највећи део расположивих средстава трошен је за одржавање и загревање школске зграде. Други део ишао је за плате послужитељу и набавку основних наставних средстава. Из записника школских одбора уочљиви су бројни и разноврсни примери трошења и овако скромних школских средстава. Тако су, на пример, у школском буџету за 1905. предвиђена средства за набавку калемарског прибора и организацију калемарског течаја.

Школски одбор 16. октобра 1906. има пред собом материјално-финансијско пословање у претходне три године, а био је присутан познати учитељ Марко Антоновић, као члан Окружног школског одбора из Ваљева. Констатовано је да не постоји сва потребна документација о пословању за 1904. и 1905. годину, па је дат налог да се уочени недостаци отклоне у року од 8 дана и обезбеде сва потребна документа.⁵¹

На исту тему разговарало се и 4. децембра 1906. па су утврђена дуговања из претходног периода и закључено да се не могу убрзо намирити, јер слободних средстава нема, а нису ни планирана у буџету. Дуговало се, пре свега, Државној штампарији за претплату на „Српске новине“ и „Просветни гласник“; Владимиру Матићу, књиџару из Ваљева, за узета учила; Маринку Матићу, за обављене радове око школе, и за књигу „Знаменити Срби“.⁵²

Годинама је ова школа била претплаћена на десетак познатих листова, часописа и других публикација. Услед недовољних финансијских средстава, Школски одбор је донео одлуку да се њихова даља претплата откаже. И сада има сличних проблема, посебно када је реч о учешћу на такмичењима, одлазак на екскурзије или присуство манифестацијама од ширег друштвеног значаја. Ти проблеми се обично решавају спонзорством и донаторством имућнијих ђачких родитеља.

4. НАСТАВА И НАСТАВНИ ПЛАНОВИ

По Закону о основним школама, који је ступио на снагу 1. септембра 1898, и по коме је почела радити Основна школа у Попучкама, задатак основне школе, као опште васпитне установе, био је „да учи и васпитава женску и мушку децу од 5. до 15. година“. У то време ова школа је имала четири разреда а у њој су се изучавали следећи предмети: наука хришћанска, основи природних наука и јестаственица, рачуница и геометријски облици, пољопривредне науке⁵³, цртање и краснопис, гимнастика, ручни рад и поуке за домаћице⁵⁴.

50 Архива Основне школе „Свети Сава“ Попучке, Записници са седница Школског одбора

51 Исто

52 Исто

53 Училе су се само у сеоским основним школама

54 Учила су само женска деца

Школска година у сеоским школама почињала је 1. септембра а завршавала се 15. јуна наредне године. Осим у току летњег распуста предавања нису одржавана у недељне и празничне дане, сваког четвртка по подне, о Божићу од 23. децембра до краја календарске године⁵⁵, о Ускрсу од Великог четвртка до Томине недеље. Сеоске школе нису радиле и седам дана у време берби најзначајнијих пољопривредних производа, када то месни школски одбор одреди.

Свако мушко и женско дете, по закону, било је дужно да заврши основну школу. Примана су деца која 1. септембра не буду млађа од седам ни старија од десет година. Првенствено су уписивана мушка деца и женска коју су родитељи хтели да школују. Свако дете уписано у школу морало је редовно похађати наставу а за неуредно долажење кажњавани су родитељи.

Ако у школи нема више од 70 ученика, са њима је радио један учитељ. Одбор школе попучанске, већ 19. јула 1903. године, констатује да постоји слободна учионица, да има довољан број ђака и да има стан за учитеља, па предложи да се овде образује и друго одељење. Школски надзорник обавестио је месни школски одбор да је министар просвете и црквених послова својим актом од 26. августа 1903. дао сагласност за два нова одељења. По том допису, прво одељење сачињавали су ученици другог разреда а остала три друго.

4.1. До Првог светског рата

Династичка промена на престолу Србије, маја 1903. није донела само одлазак са власти последњег Обреновића и повратак Карађорђевића, већ је имала одраза и на систем школства код нас. Усвајањем Закона о народним школама, од 2. маја 1904. дошло је до више промена, па и извесне демократизације. Једна од значајнијих новина у њему је да се веронаука сматра равноправним предметом са другима, чиме престаје доминантан утицај цркве у нашем школству. По једној норми тог закона школска година траје од 1. септембра до 1. јула следеће године. Одредба о бесплатном школовању омогућила је да школа постане доступна и сиромашној деци. Значајна новина тог закона је и увођење родитељских састанака.

Краљ Петар I Карађорђевић 19. априла 1914. потписао је нови Закон који школама даје задатак „да васпитају децу у народном духу и да их спремају за грађански живот, а нарочито да шире просвету и народну писменост у народу“.

4.2. Прослава стогодишњице Првог српског устанка

Поводом стогодишњице почетка Првог српског устанка у Србији организована је велика општенародна светковина. Тим поводом Љубомир Стојановић, тадашњи министар просвете и црквених послова, дописом П. бр. 99 од 3. јануара 1904. затражио је да се у ту прославу укључе све народне школе на те-

⁵⁵ По старом календару

риторији Србије, па пише: „Сећајући се великих дела наших предака развијаће се љубав према Отаџбини и њиховим патриотским осећањима у душама младих ученика, а ако се за ову светковину згодна прилика укаже и ако програм буде лепо подешен, несумњиво је да ће ова прослава успешно послужити и извођењу највишег васпитног задатка који имају народне школе, као прве и најважније школе.“

Зато је препоручио школским надзорницима да се договоре са учитељима када ће ко светковати ову годишњицу и какав ће програм припремати. Истовремено свима њима сугерисано је да се то организује у топлије дане, по могућности у природи – негде у пољу или шуми.

Већ 9. фебруара 1904. нови министар просвете и црквених послова Љубомир Давидовић, својим дописом, подсећа школске и друге власти да се поводом оваквих јубилеја у другим и богатијим земљама подижу споменици и спомен-куће. Пошто наш народ још увек нема тих могућности он предлаже да ученици народних школа учине још лепше и племенитије дело. „Они могу засадити свако у свом врту или дворишту понеко дрво широко и благородно и да је дугог века, па кад остаре предаће тај живи споменик у аманет својим млађима. Предлажемо да уреде и засаде дрвеће у школском дворишту, да пошуме неки голи брег, да украсе пут којим се иде ка школи, итд.“⁵⁶ стоји у његовом допису.

Остало је записано да се Школски одбор Школе попучанске упознао са овим дописима 11. априла 1904. године и да је подржао предлог да се школа и њени ђаци укључе у ту прославу. Нажалост, нисмо дошли до сазнања када су и на који начин то остварили.

4.3. Рад за време Првог светског рата

Ратни вихори који су током балканских и Првог светског рата захватили ове просторе, нанели су доста неприлика српском школству па и школи у Попучкама. Многи учитељи, бивши ученици а поготово ђачки родитељи нашли су се у борбеним јединицама које су имале задатак да бране слободу и независност земље. Међу онима који су били у позицији да и на делу потврде свој патриотизам нашли су се тадашњи учитељ школе попучанске Милорад Грбић, његов претходник Милан Ранисављевић, али и један од оних који ће касније службовати у овој школи Милорад Баћа Милисављевић. Срећом, сви су преживели те ратне страхоте, али немали број ђачких очева теже је рањен, неки су погинули а сви значајно осиромашили.

Током Првог светског рата, Основна школа у Попучкама скоро да није радила. Њену зграду извесно време користила је окупаторска војска, али она том приликом није била значајније оштећена. Међутим, школска учила и други инвентар били су скоро уништени. Оштећења на намештају процењена су на 14.800 а на училима још 2.100 динара. Укупна штета процењена је на 16.900.⁵⁷ Ипак, окупаторске власти су доста учиниле да школске 1917/18. годи-

56 "ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК", за 1904. годину, Београд

57 мр Момчило Исић: СТРАДАЊЕ ОСНОВНИХ ШКОЛА У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ, Гласник Међуопштинског историјског архива, Ваљево, бр.19/1984, стр. 143-149

не почне настава у многим школама, па и у Попучкама. О томе да ли је школа те године радила постоје опречна мишљења.

4.4. Рад у међуратном периоду

Наставни планови и програми у међуратном периоду су више пута мењани. После Првог светског рата примењиван је наставни план и програм Краљевине Србије из 1904, који је иновиран доношењем измена и допуна Закона о народним школама од 19. априла 1914. И након тога суштина плана и програма остала је иста а унете су извесне допуне у програме историје и земљописа с обзиром да је у међувремену образована нова државна заједница. По том закону настава је извођена све до августа 1926. када је усвојен нови и јединствени наставни план и програм за целу државну територију.

Према том закону наставни предмети у нашим школама били су: наука о вери са моралним поукама, српско-хрватско-словеначки језик, историја⁵⁸, земљопис, рачун с основама геометрије и геометријског цртања, познавање природе, практична привредна знања и умења према потребама конкретног краја, хигијена, домаћинство, ручни рад, цртање, лепо писање, певање и телесне вежбе по соколском систему.⁵⁹

Школске 1934/35. примењен је, са мањим изменама, нови наставни план и програм.

4.5. Рад под окупацијом током Другог светског рата

Драматични догађаји током Другог светског рата имали су вишеструко негативан утицај на школство у целој земљи. Велики проблем био је недостатак стручних кадрова а и деца су нередовно долазила у школу. Ратни сукоби узроковали су и повећање трошкова живота. Зато у извештају Окружног начелства Ваљево, упућеном 15. августа 1942. Министарству унутрашњих послова пише: „Материјално стање наставника и чиновника просветне струке је врло тешко. Нарочито је тешко осигурање њихове исхране. Мизерне припадљности у сравњивању са тржишним ценама и немогућност набављања животних намирница ову ситуацију још више отежавају. Потребна нам је хитна помоћ.“

Првих ратних година коришћени су наставни планови и програми из предратног периода. Тежиште целокупне активности било је усмерено ка националном васпитању и образовању, што је налазило израза и у паролама: „Мир, ред, рад и слога то је спас Србије“, „Бог чува Србију“ и слично. Учитељи и други просветни радници били су дужни полагати заклетву на верност и обавезу да ће се борити против комунистичке и масонске делатности. Сти-

58 У појединим крајевима – народна повест

59 ЗАКОН О НАРОДНИМ ШКОЛАМА од 5. децембра 1929. године – I; СА ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА од 7. јула 1930. године – II део, Београд, 1930, стр. 10

цао се утисак да је све било усмерено ка стварању привида да су прилике у земљи нормалне.

Радикалније промене извршене су 30. јануара 1943. доношењем новог наставног плана и програма за све основне школе на територији Србије. Из претходног плана и програма задржани су само предмети: наука о вери с моралним поукама, рачун с основама геометрије и певање. Уместо телесних вежби по соколском систему уведене су само телесне вежбе и дечје игре. На место познавања природе и науке о здрављу уведен је предмет природа и човеков рад, док је уместо историје и земљописа уведен јединствен предмет под називом отаџбина и њена прошлост. И на крају уместо народног српско-хрватско-словеначког језика уведен је само српски језик и дато му је више шест часова недељно.

И као што обично бива у сличним приликама рат је завршен а живот је настављен. Један од првих учитеља у Попучкама, Милорад Грбић, није дочекао ослобођење. И доста бивших ђака ове школе оставило је своје кости на неком од многобројних ратних попришта. Неки од њих су погинули као партизани, други, као четници, трећи као љотићевци. Сви они су веровали да се боре за слободу и независност отаџбине. Палим у партизанским редовима подигнута је спомен плоча на зиду школске зграде.

4.6. Од Другог светског рата

Школство у Србији после Другог светског рата доживело је велике промене како у организационом тако и у садржинском смислу. Октобра 1945. донет је Општи закон о седмогодишњем образовању за целу земљу којим се на другачији начин регулишу васпитнообразовни циљеви и задаци. Доношење тог закона представљало је један од изузетних догађаја у историји нашег школства. Међутим, услови за њихово остварење били су изузетно неповољни. Низале су се бројне тешкоће. Осећао се недостатак школских просторија, наставних средстава и других учила, па и уџбеника. Дуго времена као једини уџбеник коришћена је читанка. Зато су многи учитељи предавали а ђаци водили белешке. Оскудевало се и у погледу школског прибора а нарочито свески, блокова, оловака итд. То је нарочито било изражено 1948. године, у време економске блокаде наше земље. Осећала се и несташица одеће и обуће а у одељењима седео је велики број ђака.

Већ 1945. донет је први наставни план и програм за основне школе од првог до четвртог разреда. Он је кратко време био у употреби па је остао запамћен као Привремени наставни план и програм. У њему су извршене измене и допуне у складу са промењеним политичким околностима и новим социјалистичким друштвеним односима који су почели да се изграђују. Зато је највише промена било у садржају предмета историја, јер се велика пажња поклањала значају, улози и току народноослободилачке борбе. Тим планом били су обухваћени ови предмети: српски језик, историја, земљопис, рачун, познавање природе, писање, певање, телесне вежбе, цртање и веронаука.

Већ током следеће године припремљен је и донет нови наставни план и програм, који је почео да се примењује од почетка школске 1946/47. године. У њему су били заступљени сви предмети као и у претходном. И након тога биће још измена и допуна тих планова и програма све до 8. јула 1959. када ће се усвојити заједнички наставни план и програм за јединствену осмогодишњу школу, односно од првог до осмог разреда. Његове основне карактеристике су јединствен план на целој територији СР Србије и увођење општетехничког образовања од IV до VIII разреда.

У годинама после Другог светског рата велика пажња поклањала се опи- смењавању одраслих, па су и овде организовани бројни аналфабетски течајеви. Први такав течај почео је у јесен 1945. а завршен је 25. марта 1946. године. Поха- ђало га је 104 полазника а водила га је Лепа Живановић. Потом је организовано још неколико сличних течајева које су углавном водили Драгољуб Цветић и Јеле- на Негић. Колика се пажња поклањала овом питању, говори и податак да је 24. јануара 1947. године образована Комисија за борбу против неписмености у коју су ушли: Радован Којић и Радисав Грбић, испред Месног народног одбора, Пе- тар Милосављевић, испред Народног фронта, Велимир Војисављевић, испред Синдиката, Јованка Јаковљевић, испред АФЖ, Србољуб Радојичић, испред Ом- ладине, и учитељи Јелена Негић и Драгољуб Цветић.

Реформом од 1959. примењен је и нови систем оцењивања и знатно је смањен број ученика који понављају разред. Побољшани су укупни резултати рада школа.

У школској 1963/64. години уведена је пољопривреда као предмет у VII и VIII разреду а следеће године долази и до образовања разредних заједница.

Последњих десетак година при Основној школи у Попучкама ради и једна васпитна група деце предшколског узраста. Рад те групе организује Установа за дневни боравак деце „Милица Ножица“ из Ваљева а школа обезбеђује по- требан простор. Са том групом дуго је радила васпитачица Алма Антић а са- да ради Јелена Рафајловић, дев. Ђирић. Захваљујући раду групе деца се много брже и лакше прилагођавају обавезама везаним за полазак у школу⁶⁰.

Годинама се посебна пажња поклањала сарадњи школе са друштвеном средином. Поред учешћа наставног особља у свим значајним акцијама у селу, треба подсетити да је школа била станица разноврсних активности, да су њену библиотеку користили и мештани, да се на школским теренима одигра- вала разноврсна надметања младих. Многи ученици, па и наставници, школе били су веома ангажовани у раду месних културноуметничких и спортских друштава. Крајем шездесетих и седамдесетих година КУД из Попучака имао је драмску, литерарну, музичку и фолклорну секцију и давао и по тридесетак представа у једној сезони. Током 1967. године Попучке су добиле трећу репу- бличку награду а акцији „Тражимо најуређенију кућу и окућницу“ а за најуре- ђенију у селу проглашена је кућа Миодрага Луке Терзића.

60 Казивање Весне Бурнић, наставнице разредне наставе у Попучкама

4.7. Рад школских надзорника

Вероватно због близине града и утврђених обавеза ову школу редовно су посећивали школски надзорници и други који су били дужни контролисати њен рад. Први писани траг о обиласку ове школе оставио је окружни школски надзорник Љубомир Павловић 26. марта 1902. Већ следеће године овде бора-ви Милан К. Дукић. Касније су то чинили и Михаило Д. Максимовић⁶¹ и мно-ги други.

У свом извештају од 1. октобра 1920. школски надзорник Јован Јовановић, поред осталог, пише и ово: „Походио сам данас Основну школу у Попучкама, прегледао рад школског одбора у погледу снабдевања и издржавања школе, па сам констатовао: да је школа у таквом стању да још не може отпочети рад јер је неоправљена и неснабдевена, али су школу кречили и офарбали врата и прозоре а у припреми је и набавка најнужнијег намештаја и наставних сред-става. Констатујем такође, са задовољством, да је и снабдевање школе дрвима за огрев у току.“⁶²

Тај исти надзорник 27. јуна 1921. поново је посетио ову школу и записао: „Прегледао сам рад школског одбора и констатовао да је снабдевање и издржававање школе недовољно и да су школске зграде неоправљене. У смислу расписа Господина министра просвете ОН бр. 19211, од 9. маја 1921. године, наређујем: 1. Да се све школске зграде окрече и оправе; стаја у дворишту и нужник ће се потпуно оправити а школско двориште и башта ће се оградити. 2. Да се набави намештај: 1 орман за књижицу; 3 стола и 6 столица за учи-теља; 2 стола и 4 клупе за ђаке; школска табла ће се набавити; 4 нове клупе скамније и оправити оне које школа има. 3. Да се набаве наставна средства: географске карте, рачунаљка, метричке мере и словарица. Све ово извршиће се до 15. августа ов. г.“⁶³

5. ПРОСВЕТНИ РАДНИЦИ

Просветни радници одувек су били један од значајнијих фактора у органи-зацији и реализацији наставноваспитног процеса. Овде је радила читава пле-јада добрих просветних радника који заслужују да бар буду поменути. Некада су они били покретачи многих акција у селу, па и бивали администратори, здравствени радници, библиотекари, аниматори и редитељи пригодних про-грама, пољопривредни стручњаци и слично. Житељи овог села кад нису зна-ли шта им је паметно чинити одлазили су код свог „уче“ по савет. Због свега тога просветни радници у Попучкама били су виђени, поштовани и цењени, па су овде радо службовали, а неки од њих и трајно настањивали.

Поуздано се зна да је први учитељ у Попучкама био **Милан Ранисављевић** (Лукавац, Ваљево, 1875 – Ваљево 1963) који је пре доласка у Попучке радио у

61 Отац песникање и академика Десанке Максимовић

62 Архива Основне школе „Свети Сава“ у Попучкама, Записници Школског одбора

63 Исто

Душнику код Ниша и Рабровици код Ваљева.⁶⁴ О његовом педагошком раду у Попучкама нема много писаних трагова сем оне две епизоде везане за кажњавање због закашњења на седницу Наставничког већа и спора око надокнаде трошкова становања. Остало је забележено да је 1902. године имао годишњу плату од 800 динара.⁶⁵ Старији мештани су говорили да је био одговоран и савестан човек и добар учитељ. Потом је службовао у Осечини, Голој Глави, Доњој Грабовици и Ваљевоу. Био је носилац Албанске споменице, одликован је Орденом Светог Саве а неко време радио је и као школски надзорник.

Тринаестог септембра 1903, у цркви у Рабровици, склопио је брак са колегицом **Надеждом Надом Угриновић** (Пелије⁶⁶ Ваљево, 1879 – Ваљево, 1953), која је након удаје узела његово презиме. Већ школске 1903/04. придружује му се у Попучкама.⁶⁷ До тог доласка службовала је у Текији код Доњег Милановца и Доњој Топлици код Мионице. У браку су имали две кћери и три сина, факултетски образована⁶⁸.

Учитељски и брачни пар Нада и Милан Ранисављевић, 14. маја 1904. године, у допису Министарству просвете и црквених послова пишу: „Према члану 35 Закона о народним школама учтиво молимо Господина министра да нас изволи поставити за учитеље Основне школе попучанске, у срезу и округу ваљевском, где смо и сада. Према истом члану Закона имамо право на варошицу, но ми смо задовољни и са местом у коме смо. У овој школи има стан за једног наставника, односно двоје кад су муж и жена учитељ и учитељица. С тога учтиво молимо Господина министра да нас изволи поставити за учитеље истог места.“⁶⁹ Њиховој молби није удовољено, па су они „по потреби“ службе пред почетак школске 1904/05. године премештени у варошицу Осечина, Среза подгорског Округа ваљевског.⁷⁰ После годину дана проведених у Осечини, скоро двадесет година раде у Голој Глави.⁷¹

Од 1. септембра 1904. у Попучкама ради такође учитељски и брачни пар Перса и Милорад Грбић, који су до тада службовали у Старом Ацибеговцу, Срез великоорашки, Округ смедеревски.⁷² Он је постављен за учитеља првог, трећег и четвртог разреда, а њој је поверен рад са другим разредом. Обоје су добили годишњу плату од по 1.300 динара.

64 Архив Србије, Београд, Фонд МПс, ф. 40, р. 50. или „ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК“ Београд, бр. 11, од новембра 1901, стр. 1418

65 др Марија Исаиловић: ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ 1804 – 1918, Ваљево, 1985, стр. 306

66 Односно Лелић, у учитељској породици, од оца Јована и мајке Ангелине

67 Архив Србије, Београд, Фонд МПс, ф. 50, р. 27 – 3 и ф. 50, р. 128

68 Најстарији Бранко Ранисављевић, рођен 1904. у Попучкама, завршио је права и за време Другог светског рата био срески начелник у Убу и Белановици

69 Архив Србије, Београд, Фонд МПс, ф. 43, р. 362/904

70 "ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК", Београд, бр. 10, октобар 1904, стр. 404

71 Група аутора : ГОЛА ГЛАВА И ЊЕНА ШКОЛА, Ваљево, 1989

72 "ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК" Београд, бр. 9, септембар 1904, стр. 286

И њиховом новом постављењу претходио је заједнички допис Министру просвете и црквених послова. У писму упућеном из Старог Ацибеговца, 9. маја 1904, пише: „Провели смо учитељујући 14–16 година по најзабаченијим селима источне и југоисточне Србије. Честим премештањем толико смо кињили здравље своје а и троје деце изгубили, док су појединци добијали места која су хтели а и материјално су осигурани. Да би очували и подигли заостало двоје деце и оронуло здравље поправили нужно је да смо у месту, где има лекара а и да смо код своје фамилије, па стога молимо министра просвете да нас изволи поставити за учитеља у граду Ваљеву или Лесковцу.“⁷³

Милорад Грбић, учитељ

Иначе, **Милорад Грбић** рођен је 1866. године у Попучкама, од оца Радивоја и мајке Марије. После Основне школе у Рабровици, ниже гимназије у Ваљеву и више гимназије у Београду, започео је студије на Великој школи у Београду. Због нарушеног здравља, прекинуо је студије, положио учитељски испит и посветио се учитељском позиву. Припадао је плејади народних просветитеља која је неуморно и предано радила на многим пољима. Поред свакодневног рада са ђацима, ангажовао се на описмењавању одраслих, развоју земљорадничког задругарства, ширењу књига, организовању спортских и дилетантских дружина, промени расног састава стоке и већем узгоју живине, увођењу нових ратарских и повртарских култура и калемљењу воћа. Важио је за једног од најбољих пчелара у Србији и годинама био председник Пчеларског друштва у Ваљеву. Почетком 20. века у Старом Ацибеговцу биран је за народног посланика са листе Радикалне странке. Активно је учествовао у ослободилачким ратова од 1912. до 1918. године. Са најстаријим сином Боривојем прешао је и преко Албаније. Мада у поодмаклим годинама током Другог светског рата помагао је НОП. Ухватили су га љотићевци и тешко премлатили, па је након девет дана умро, 18. марта 1942, у Лозници, где је чувао млин своје старије кћерке.⁷⁴

Његова супруга **Персида Перса Грбић**, дев **Јовановић** рођена је у Лесковцу, а била је вредан и одговоран просветни радник. У Попучкама је радила све до пензионисања 1924. године. Поред рада у настави, доста се ангажовала у раду са женама, на организовању читалачких часова и припреми разноврсних културно-забавних програма. Подизала је и својих четворо деце – два сина⁷⁵ и две кћери.

73 Архив Србије, Београд, Фонд МПС, ф. 44, р.49/904

74 Биографија објављена у књизи „НА РАТИШТИМА И СТРАТИШТИМА 1941-1945“, Београд, 1985, том I, стр. 197 и 198

75 Њихов син Иван Грбић, рођен 1908. године у Попучкама завршио је електротехнику и веома рано постао комуниста, а 1932. године побегао је у Русију и имао веома буран и узбудљив живот

После пензионисања Персиде Грбић, за учитеља долази **Живојин Токовић** (Ужице, 1866 – Ваљево, 1923) који је због нарушеног здравља већ био пензионисан, али је услед недостатка учитељског кадра реактивиран. Пошто му се здравље знатно погоршало, није могао завршити ни школску 1922/23, па је привремено ангажована Перса Грбић да оконча започето.

Школске 1925/26. овде ради учитељ **Милутин Стојановић** за кога немамо детаљнијих података. У лето 1926. овамо долази Косара Николић (Ваљево, 1906) којој је ово прво запослење и ради следеће три године. Мештанима је остала у лепој успомени и памте је по упорном настојању да организује богатији и разноврснији културно-забавни живот⁷⁶. Посебно је доста радила на ширењу књига у народу и организовању рада Народне књижнице и читаонице у селу.

Од 1929. до 1932. овде службује **Милорад Баћа Милисављевић**⁷⁷, (Ваљевска Каменица, 1899 – Ваљево, 1984). У Попучке је дошао из Пауна а потом је дуго живео и радио у Ваљево, где је поред рада у школи обављао и више других значајних послова⁷⁸. У Првом светском рату био је на раду у војним станицама у Урошевцу и Призрену а затим је пао у бугарско заробљеништво. Сећајући се дана проведених у овом месту, причао је: „За време мог службовања у Попучкама радило се у веома скромним условима. Поред школске зграде имали смо још једну зграду са три одељења. Једно од њих искористио сам да бих организовао рад ђачке кухиње. Истовремено, организовао сам поправку школског инвентара и крова школске зграде. Са ученицима и њиховим родитељима нисам имао већих проблема мада сам сам радио у школи.“

Четрнаестог фебруара 1930. године, у Попучке је дошао учитељски и брачни пар Даринка и Љубивоје Матић, који су са малим прекидом овде радили до почетка Другог светског рата. **Љубивоје Матић** рођен је 1905. године у Дувовици код Лазаревца, а **Даринка Матић**, дев. **Маливуковић**, 1909. године у Шапцу. Обоје су учитељску школу завршили у њеном родном граду а у Попучке су дошли из ваљевских Бачеваца. Одавде су отишли 28. јула 1942. године у Осечину а отуда у Цветановце код Љига. Од почетка ратних сукоба он се определио за четнички покрет и доспео је до положаја команданта четничког среза, те је као такав по окончању рата стрељан. Важио је за строгог учитеља и човека који је много пажње поклањао соколским вежбама. Мештани га памте по честим одсуствима из школе; захтеву да сваки ученик има пушку направљену од дрвета. У архивским документима наилазили смо да су га надлежне просветне власти негативно оцењивале, пре свега, због неажурности у вођењу школске администрације.⁷⁹

76 Казивање Јована Стојића, новинара из Ваљево, родом из Попучака

77 Рођен у познатој учитељској породици

78 Хонорарни наставник Занатске школе, секретар Окружног одбора Црвеног крста, повереник Српске књижевне задруге итд

79 Архив Србије, Београд – Одељење у Железнику, Фонд МПС, персонални досије Љ. Матића

Од септембра 1941. до 23. јануара 1942. школа у Попучкама није радила. Уместо одсутних Матића, за учитеља долази **Војислав Јовановић** (Кичево, 1911 – Ваљево, 1983) који је шушкао кад говори, па су га ђаци и пријатељи звали „Воја швешка“. О свом раду у Попучкама причао је: „Након овог прекида наставу у школи похађало је само десетак ђака те сам радио само у једној учионици. Пре подне радио сам са првим и другим а поподне са трећим и четвртим разредом.“ Већ школске 1943/44. године прешао је у Мионицу и у Грађанској школи предавао математику, физику и латински језик. Одатле је премештен у Степојевац код Лазаревца. Касније је завршио Вишу педагошку школу (група за математику) и био и педагошки саветник. Важио је за строгог, веома педантног и одговорног човека.

Следеће школске године службу у Попучкама добија **Сретен Смиљанић**, (Качулице, Чачак, 1889 – Ваљево, 1973). Овде је остао до завршетка Другог светског рата. Оставио је добар утисак и важио за веома доброг и комуникативног човека. Као учитељ службовао је у више места овог краја.

Уместо Јовановића, у Попучке долази **Лепосава Лепа Живановић** (Чачак, 1915 – Београд 1973), која је завршила Учитељску школу у Београду 1935. Пред долазак у Попучке радила је у Горњој Трпчи код Чачка и као присталица НОП-а била отпуштена са посла. Одмах по приспећу у Попучке повезује се са својом земљакињом а изгледа и школском другарицом Милицом Павловић Даром, професорком, чланом и секретаром Окружног комитета КПЈ за Ваљево и ради за НОП. По ослобођењу, доста се ангажује на обнављању просвете и интензивирању рада друштвено-политичких организација. Уз рад, завршила је Филозофски факултет (група за педагогију) и радила као начелник одељења у Министарству просвете Србије и Институту за педагошка истраживања у Београду.⁸⁰

Одлуком надлежних власти Лепа Живановић постављена је за школског инспектора Среза тамнавског, па на место ње, 21. августа 1946. године, долази **Драгољуб Цветић** (Цвијетић) до тада учитељ у селу Сепци, Срез лепенички, Округ крагујевачки. Овде остаје годину дана а онда одлази у Кикинду, где је окончао свој радни и животни пут. Завршио је ВПШ и предавао математику. Више од тридесет година био је дописник „Политике“, „Просветног прегледа“ и још неких листова из места у којима је службовао. За свој рад добио је више награда и других признања, а за рад на описмењавању одраслих у Попучкама био је посебно похваљен.

Од 4. јула 1946. године овде је више година радила и **Јелена Негић**, дев. **Максимовић**, рођена 01. 01. 1903. године у Ваљеву, од оца Владимира и мајке Драгиње, која је у више наврата била управитељ или заступала управитеља ове школе а била је удата за Ивана Негића (1898-1958), судију у Ваљеву, рођеног у Радуши код Уба. Умрла је у Ваљеву 26. јула 1997. Са њом је школске 1947/48. радила и **Недељка Ситникова**, удата за ветеринара Ситникова, који је

80 "ПРОСВЕТНИ ПРЕГЛЕД", Београд, 12. 12. 1973, стр. 6

педесетих година отишао у Етиопију. По одласку из Попучака, радила је у основним школама „Жикица Јовановић Шпанац“ и „Миша Дудић“ у Ваљевоу, где је предавала и више стручних предмета

Октобра 1948. у Попучке долазе две младе вредне, амбициозне и енергичне учитељице, познате по надимцима Јула и Бела. За њих се знало да су сестре од тетки а причало се да су сестричине Митре Митровић Ћилас, поратног министра просвете. Обе су завршиле Учитељску школу у Ужицу и овде су добиле прво запослење. Имале су доста идеја и енергије, па су доста радиле са младима. У лето 1949. ишле су са ваљевском бригадом на изградњу аутопута Београд – Загреб код Шида, где су водиле и омладину из Попучака и других села. Поред рада на описмењавању неписмених организовале су фолклорну групу, припремале програме, учествовале на такмичењима и побеђивале.⁸¹

Јулијана Јула Тановић рођена 17. октобра 1926. године у Пожеги, 17. септембра 1950. удала за Јеврема Ралетића, ревизора Задружног савеза у Ваљевоу а потом прешла на службу у Горњу Грабовицу код Ваљева. Касније заснива други брак са колегом Александром Радовановићем (Шабац, 1921 – Београд, 1986), који је радио у више места ваљевског и шабачког краја и био помоћник директора Народног позоришта у Шапцу, где и она сада живи као пензионерка. Као млада, лепо је свирала хармонику, окупљала омладину и организовала културно-забавни живот.⁸²

Стефановић (удата **Павловић**) **Љубодрага Персида**, зв. **Бела**, рођена је 21. 11. 1926. у Пожеги. После годину дана проведених у Попучкама и она се удала отишла на порођајно боловање.⁸³ По повратку са боловања још кратко време радила је у Попучкама а потом се придружила Јули у Горњој Грабовици. Сада је у пензији и живи у Београду у домаћинству са кћерком⁸⁴.

Од децембра 1949. у Попучкама службује и **Живота Кусуровић Кусур** (Бањани, Уб 1908 – Ваљево, 1957) а радио је у више места овог краја, па и Дупљају. Умро је у Ваљевоу, где је био стално настањен. Школске 1949/50. долази **Жарко Илић** (Миличаница, Ваљево, 1896 – Ваљево, 1953) који је годинама радио у Пецкој код Осечине и био организатор интензивног културно-забавног живота. У Попучкама ради и **Милош Бјеловић** (Ужице, 1905) који је пре Другог светског рата био у Малом Борку а касније и у Ваљевоу, Лајковцу и још неким местима.

Током 1951. године у Попучке долазе Бранка и Никола Николић и овде ће осетити наредних десетак година.

Никола Николић (Ђаковица, 1910 – Ваљево, 1965) завршио је учитељску школу 1929. године и службовао је у Мишићима код Босанског Грахова, Јуника код Ђаковице и Орлату у Подримљу. Пред Други светски рат радио је у Ру-

81 Из писма Персиде Павловић учитељице у пензији из Београда

82 Казивање Јована Стојића, новинара у Ваљевоу, родом из Попучака

83 Из писма Персиде Павловић, учитељице у пензији из Београда

84 Геофизичаром на Рударско-геолошком факултету у Београду и зетом Драгишом Вучинићем, бившим познатим кошаркашом

гову а окупацију је провео у Јошаници код Краљева. По завршетку рата био је на служби у родној Ђаковици.⁸⁵ Из Попучака прелази у Ваљево и ради у Основној школи „Сестре Илић“. Био је добар и самопрегоран просветни и друштвени радник.

Његова супруга **Николић** дев. **Грујић Цветка Бранка** рођена је 1921. у Мионици, у породици познатог кафеџије. После основне школе завршила је Гимназију у Ваљеву. Услед недостатка учитељског кадра положила је учитељски испит и цео радни век радила као учитељица у просвети. Из Попучака прешла је у Ваљево на рад у Основну школу „Жикица Јовановић Шпанац“. Умрла је 7. јула 1991. Истицала се благошћу и тактичношћу у раду са децом а нарочито срдачним односима са сарадницима и ђачким родитељима.

Са њима је неко време радио **Јосиф Јосип Јоца Бунијевац** учитељ из Српских Моравица. Мада је у време службовања у Попучама имао око четрдесет година, није био ожењен. Добро је свирао на хармоници а активно се бавио спортом, посебно фудбалом, па је доста радио на окупљању омладине и организовању културно-забавног и спортског живота. Умро је 17. октобра 1991. године.

После његовог одласка долазе учитељи **Олга** и **Владимир Андрић**, који су се венчали 10. августа 1952. **Олга Андрић**, дев. **Радосављевић** (Београд, 1930) пре удаје радила је у Калиновцу код Уба а **Владимир Андрић** (Ваљево, 1930) у Крчмару код Мионице. Потом су четири године радили у Крчмару и две године у Осеченици код Мионице. Завршили су учитељску школу а он и Педагошку академију. У Попучама су били веома поштовани и цењени а одавде су отишли у Ваљево. Она је цео радни век провела у просвети, а он је дуже време радио као референт за просвету у органима управе Општине Ваљево а био је директор Центра за одмор и рекреацију у Ваљеву. Сада су пензионери у Ваљеву.⁸⁶

Наредних година долази до запошљавања већег броја људи и чешћих промена радних места, па нам простор не дозвољава да их све поменемо а камоли да о сваком од њих понешто кажемо. Зато нека нам буде допуштено да поменемо само неке од њих. После Владимира Андрића, управитељи школе у Попучама били су: Богољуб Нићифоровић, Светислав Јокић (Горњи Мушић, Мионица, 1926)⁸⁷, Миодраг Антонијевић (Ваљево, 1931 – Ваљево, 2001)⁸⁸, Радован Пошарац (Памбуковица, УБ, 1933)⁸⁹, недавно преминула Мирослава

85 "ПРОСВЕТНИ ПРЕГЛЕД", Београд, бр. 21/2 за 1966. године

86 Њихов син Војислав Андрић је познати рукометаш, магистар математичких наука, некадашњи потпредседник Народне скупштине Србије, садашњи савезни секретар за спорт и омладину и директор Гимназије у Ваљеву

87 Претходно је био директор Основне школе „Лука Спасојевић“ у Горњој Топлици код Мионице а потом је углавном предавао одбрану и заштиту у Средњој економској школи у Ваљеву. Сада је у пензији

88 Касније завршио факултет и бивао директор Мешовите школе за КВ раднике и помоћник директора Средње техничке школе у Ваљеву

89 Потом радио као секретар и помоћник директора Основне школе „Андра Савчић“ у Ваљеву. Завршио је факултет и био истакнути синдикални активиста. Сада је у пензији

Трнавац. Дуже време руководиоца овог истуреног одељења био је Тома Лукић, наставник математике, који сада као пензионер живи у Попучкама. И супруга му Споменка Лукић, дев. Лазић (Врело, Уб, 1941 – Попучке 1992) годинама је била учитељица у овој школи⁹³.

Један од оних који је у Попучкама оставио видног трага, био је **Богољуб Нифоровић** (Попучке, 1927), који је дуже време радио у Основној школи „Илија Бирчанин“ на Ставама код Ваљева, потом краће време у Ваљевској Каменици и Стубу. Активно је учествовао у друштвено-политичком животу села и скоро ниједна акција није се могла замислити без њега. За свој рад добио је више одликовања, награда и других признања. Сада је у пензији и живи у Попучкама.

Међу просветним радницима који су дуже време радили у Попучкама и остали у сећањима мештанима треба поменути: Браниславу Бранку Лазаревић, Анастасију Насту и Драгутина Драгана Стакића, Драгојлу Секу и Милана Милосављевића, Љубивоја Адамовића, Олгу и Милована Симића, Дмитра Стојанова, Милана Мандића и Душана Нешића. Тренутно са најдужим стажом у Попучкама је Станка Цука (Босиљчић) Јанкићевић, родом из Стубленце код Уба удата за мештанина Животу Бибана Јанкићевића. Поодавно овде ради и учитељица Милена Јовановић из Слатине код Уба, која је претходно радила у Дупљају. Од предметних наставника у Попучкама најдуже ради Милорад Давидовић, наставник руског језика, родом из Лелића код Ваљева. Више деценија у издвојеном одељењу у Забрдици радио је Станоје Цане Ђурђевић из суседног села Близоња⁹⁴. Петнаестак година у издвојеном одељењу у Дупљају радили су Спасенија Цана и Јефтимије Јевта Јанковић који су потом прешли у матичну школу у Ваљево. Од 1. марта 1983. године у том одељењу ради Раза Сандић, а неко време радио је и њен супруг Томислав Сандић.

Учитељи и други просветни радници овде су лепо примани па су се неки овде и трајно настанили. Један од њих је и Тома Лукић, који на наше питање – Чег се најрадије сећа? – каже: „Било је много лепих тренутака. Тешко ми је да издвојим само један детаљ. Али ако морам, најрадије бих издвојио синдикалне састанке. На њих смо најчешће ишли у околна места. После састанка обично смо имали и по неко предавање. Након тога домаћини би заклали и испекли понеко прасе или јагње те би заједно ручали. Обично се ту нађе и по-

94 Његова кћи Љиљана Ђурђевић, удата за Србољуба Терзић, економисту из Попучака, наставник разредне наставе радила је неко време у Забрдици а сада је у ОШ „Десанка Максимовић“ у Ваљево

92 Фамилијази

неки инструменталиста, па би наставили да се дружимо и веселимо. Биле су то прилике да се упознамо, зближимо и нашалимо, али и да разменимо искуства.“

Да би школа могла нормално да ради, она је запошљавала и више других радника. Некада су то били само послужитељи⁹² касније куварице и сервирке у ђачкој кухињи. Сада има и административно-финансијских и других стручних радника (педагога, библиотекара). У почетку послужитељи изгледа нису били у сталном радном односу, па се у доступној архиви помињу имена: Драгомир Митровић, Спасоје Стојић, Благоје Миловановић, Драгољуб Антонијевић и Живорад Туфегчић. Дужност послужитеља ове школе најдуже је обављао Живорад Жика Симеуновић. У ђачкој кухињи радиле су Стана Војисављевић и њена сестра Вера Трипковић. Хлеб за кухињу из Ваљева прво је допремао Михаило Ранковић а потом Миломир Равић.

6. УЧЕНИЦИ

По члану 14. Закона о народним школама, свако мушко и женско дете које живи у Србији дужно је да заврши основну школу. Према допуни тог Закона, од 6. октобра 1899. године, српски грађани који желе да им деца уче код куће, у приватном заводу или „на страни“ били су дужни да затраже одобрење од министра просвете и црквених послова. Тим поводом забрањено је високим казнама, па пише „свако ко не поступи по овом закону прве године казниће се 50 до 300 динара а сваке идуће године са 100 до 1000 динара“.

Поступајући по овом закону Попучанци су после образовања школе у свом селу све редовније слали децу у њу. Временом број ученика се повећавао, али је и варирао. Обично у годинама непосредно после ратова растао је број уписаних ученика, док је у годинама када су за упис стизала деца рођена у ра-

92 Баби и учитељи пред старом школом
Фамилијази

тним годинама битније опадао број. И овде као и у већини сеоских места у Србији мушка деца су редовније похађала наставу. У првој половини 20. века школу у Попучкама похађају и деца из Горића и засеока Пимићи у Дупљају. У другој половини, а нарочито откад у Попучкама раде виши разреди основне школе, овде на наставу долазе и деца из целог Дупљаја, Доње Забрдице и појединих делова села Лукавац, као што су ромски заселак Дубље и фамилије Гудовића, Пантића и друге.

Током балканских ратова, школа у Попучкама углавном је радила што није био случај и током Првог светског рата. Основни разлог била је близина фронта и ратних дејстава, па самим тим и угроженост дечије безбедности. Поред тога, учитељ Милорад Грбић активно је учествовао у том рату а и окупатор је повремено користио школске објекте за своје потребе.

Према доступним подацима, школа у Попучкама почела је са радом 27. новембра 1917. године а наставу су похађала 44 дечака и 41 девојчица, укупно њих 85 ђака. Већ 8. јуна 1920. године у овој школи било је 119 ученика и то 97 дечака и 22 девојчице. Истине ради треба рећи да постоје два различита податка о почетку рада школе у Попучкама након Првог светског рата. За разлику од др Марије Исaиловић која пише да је ова школа почела са радом у јесен 1917. године др Момчило Исић тврди да је школа у Попучкама почела са радом тек марта 1919. године.

Одлуком министра просвете Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, од 10. фебруара 1919. године, а на основу члана 1. и 6. Закона о регулацији школског рада због Првог светског рата и његових последица, прописано је да настава у народним школама треба да се изводи по скраћеном програму и кроз течајеве, сем у првом разреду, док су сви ученици формално били подељени у следећих шест категорија:

1. Деца која су стигла за упис 1914, 1915, 1916. и 1917. године.
2. Деца која су стигла за упис школске 1918. године.
3. Ученици (ученице) који су пре рата свршили I или II разред основне школе а не продужују своје школовање у средњој или којој другој школи.
4. Ученици који су пре или за време рата свршили III или IV разред основне школе и не продужавају школовање у средњој или сличној школи.
5. Ученици који су почетком рата свршили који год разред основне школе
6. Ученици који су основну школу свршили за време рата мањи број разреда него што би свршили без ометања.

Мало је сачуваних писаних података о броју ученика у периоду између два светска рата. Међутим, основано се претпоставља да се он већ усталио са благим осцилацијама. Регистровано је да су се школске 1927/28. године у I разред ове школе уписала 42 ђака, по 21 дечак и 21 девојчица. Две године касније, било је 38 првака.

Државна народна школа у Попучкама радила је школске 1941/42. само пет месеци. Сва четири разреда била су подељена у два одељења са 70 дечака и 26 девојчица и само једаним учитељем. Следеће школске године настава траје де-

сет месеци и са 89 дечака и 59 девојчица раде два учитеља. И наредне 1943/44. скоро да је исто: десет месеци, два учитеља 89 дечака и 42 девојчице.

Последње ратне године школу у Попучкама похађала су 103 дечака и 41 девојчица: у I разреду 20 деч. и 9 дев.; у II 24 деч. и 8 дев.; у III 40 деч. и 18 дев. и у IV 19 деч. и 6 дев. Међу њима је 33 одлична, 10 врло добрих, 25 добрих и 35 недовољних. Сви, сем једног, имали су примерно владање. Занимљиво је да је те школске године настави није приступило још 46 ученика, наводно 10 услед сиромаштва, 2 због болести и 34 из разноврсних разлога. Међу њима је 19 ученица и 27 ученика.

Прве послератне године наставу у Попучкама требало је да похађа 225 малишана: од 7 до 10 година – 145; од 11 до 14 њих 80. Међутим долази 195 и то 145 из групе од 7 до 10 и 50 од 11 до 14 година. Те школске године задовољавајући успех остварило је 113 а понављало 24 ученика. У I разреду је 61 (41 м. и 20 ж.) ученик; у II 21 (15 м. и 6 ж.); у III – 22 (19 м. и 3 ж.) и у IV – 33 (28 м. и 5 ж.). Из овог извештаја јасно се види да је и даље мали обухват женске деце.

Већ у следећој школској години евидентно је значајније смањење броја ученика. На дан 31. јануара 1947. је 60 ђака у првом, 49 у другом, 30 у трећем и само 15 у четвртном разреду. И школске 1949/50. наставља се пад: у првом разреду је 29, у другом 27, у трећем 53 и четвртном 47 ученика. Занимљиво је да се у току ове године из школе исписало шест ђака због одсељења. Тим поводом вреди подсетити да је ово период индустријализације и масовног одласка људи из села у град.

Вреди истаћи да су сви ученици прве генерације виших разреда Основне школе у Попучкама⁹³ продужили школовање.

6.1. Факултетски образовани ученици

У протеклих сто година школа у Попучкама била је истински расадник писмености и културе. Део њених ученика после завршена четири разреда остајао је на селу и настављао да се бави традиционалним пољопривредним пословима. Међу њима има више добрих ратара, сточара и воћара, речју добрих домаћина. Доста њих служи се савременом механизацијом и радо примењује агротехничке мере остварујући рекордне резултате у производњи којом се баве.

Ретки су били појединци који су пре Другог светског рата настављали школовање, а нарочито су малобројни они који су завршавали факултете. Према подацима до којих смо дошли, били су то: агроном Боровоје Бошко Грбић, електроинжењер Иван Грбић, лекар др Божидар Симић, правници Сава Пејић и Никола Јаковљевић и економиста Момчило Јанкићевић.

После Другог светског рата све више је бивших ученика ове школе који су настављали започето школовање. Међу њима највише је оних који су изучавали разне занате и тако постали добри индустријски и занатски мајстори. Зна-

93 Сем Милована Јаковљевића коме отац није дао да настави школовање у жељи да га задржи на имању, мада је био врло добар ученик. Иако је испунио родитељску жељу, касније се и сам запослио у друштвеном сектору

тно мањи број њих настављао је школовање у некој од средњих школа, а посебно је било мало оних који су се опредељивали за студије.

Шездесетих година прошлог века почиње масовније школовање бивших ученика ове школе. Сада је све више оних који се уписују у средње стручне школе и гимназије. Појединци из средњих школа и скоро сви гимназијалци настављају школовање на високим и вишим школама. Већ поодавно је преко сто свршених ученика ове школе стекло факултетску диплому. Највише је инжењера различитих струка, правника, економиста, али има и лекара⁹⁴ и стручњака других профила. Међу њима има доста успешних привредника, али и стручњака разних занимања којима су повераване најодговорније дужности.⁹⁵

Има и просветних радника⁹⁶ а неки од њих су се вратили у своју школу да би и сами били васпитачи млађим генерацијама. Поред већ помињаног Богољуба Нићифоровића, у овој школи као васпитачи радили су њени бивши ђаци: Јован Терзић, Милован Симић, Живота Јанкићевић Бибан, Весна Радојчић (удата Бурнић), Славица Лукић⁹⁷ и Милован Јовановић, који је завршио Машински факултет, али је неко време предавао математику у вишим разредима.

Међу бившим ђацима ове школе двојица имају највиша академска звања – доктора наука Радивоје Раша Грбић, завршио је Медицински факултет у Београду и специјализирао гастроентерологију. Први је у Србији и бившој Југославији почео примењивати ултразвук у дијагностици. Поред рада на клиници радио је у свим наставничким звањима на матичном факултету. Чак је два пута биран за продекана а четири пута за декана те највеће високошколске установе на Балкану. Од 1990. је ванредни а од 1995. године и редовни члан

94 Лекари су: Божидар Симић, Слободан Нићифоровић, Радивоје Грбић, Милан Ј. Јовановић, Милан М. Јовановић, Боривоје Станојевић и Ана Симић

95 Радован Грбић био је директор „Елинда“ у Ваљево; Живорад Јаковљевић ваљевског „Ферума“, Рајко Антонијевић једног предузећа у Крушњу и РЗ КПОП „Крушика“ у Ваљево; Рада Матић „Истер-инжењеринга“ у Ваљево; Слободан Терзић – шећеране у Сремској Митровици; др Слободан Нићифоровић, директор Дома здравља у Владимирцима, Завода за заштиту здравља у Шапцу и посланик; прим. др. Милан М. Јовановић, в. д. директора Медицинског центра у Ужицу и управник Болнице у Ваљево; др Живорад Деспотовић био је директор Дома здравља у Пецкој а сада Дома здравља у Лајковцу; Јован Терзић је директор ОШ „Миша Дудић“ у Ваљево; Богосав Јаковљевић био је судија Окружног суда у Ваљево а Дикосава Јаковљевић, судија Окружног суда у Београду, Никола Јаковљевић је, такође био судија; Борислав Радојчић је директор „Инос-Ангросировине“ у Ваљево; Верољуб Милчевић, директор „Копова УБ“; аутор ових редова био је директор Новинске и радио-установе „Напред“ у Ваљево и секретар за одбрану Подрињско-колубарске међуопштинске заједнице. Нека буде опроштено ако смо још неког сличног изоставили јер то нисмо намерно учинили.. Последњих година све више ученика ове школе успешно се доказује у приватном бизнису

96 Владан Матић цео радни век предавао је математику у Средњој пољопривредној школи а његова кћи Бранка је магистар математичких наука и професор неке више школе у Шапцу; Милена Ракић, удата Радојчић и Јован Јеросимић предају у ОШ „Нада Пурић“; Андрија Терзић, Негосава Милчевић, удата Терзић, Милица Терзић, Јулијана Чубровић, Драгољуб Терзић, Добринка Живановић дев. Терзић, Тања Антонијевић су познати просветни радници; Живодарка Драгумило, дев. Марковић дугогодишња је педагог једне београдске основне школе, а муж јој је универзитетски професор медицине

97 Краће време мењала је одсутну учитељицу

Академије медицинских наука и члан Европског удружења за изучавање јетре. Божидар Бранковић (претходно Вучићевић) завршио је Рударско-геолошки факултет у Београду а 1984. одбранио докторат из области рударских наука. Годинама је радио у привредним организацијама у области рударства на одговорним дужностима. Објавио је више стручних и научних радова, а пре неколико година био је и посланички кандидат на изборима.

Занимљиво је да међу свршеним ученицима, па и наставницима ове школе, има мало познатих уметника, спортиста, свештеника и других ретких и занимљивих професија. Донекле изузетак је наставник српског језика у овој школи Љубивоје Адамовић⁹⁸ који се након одласка у пензију посветио књижевности и већ објавио

две књиге. Јовиша Чубровић (1913 – 2000), бивши ученик и судски чиновник, више од шест деценија био је члан Аматерског позоришта „Абрашевић“ из Ваљева и остварио многе запажене улоге, а посебно ће остати запамћен као Пера писар у култној представи „Госпођа министарка“. Магистар математичких наука Војислав Андрић овде је завршио пет разреда основне школе а годинама је играо рукомет за ваљевски „Металац“ и шабачку „Металопластику“. Бивши ученик ове школе Јован Стојић, познати новинар – дописник београдске „Политике“ из Ваљева, радио је и за више других листова, радио и ТВ станица а један је од оснивача дописништва ТВ Београда из Ваљева. Такође, ученик ове школе Славко Пушић био је новинар Радио Новог Сада и дописник РТВ Београд из Новог Сада а сада има своје издавачко предузеће. Милан Јаковљевић Јаре (1951 – 2002) годинама је активно играо фудбал у многим клубовима, па и у неким друголигашким. Некадашњи наставник ликовног васпитања у овој школи Душан Нешић у младости се активно бавио боксом а сада сликарством.

проф. др Радивоје Грбић

7. У ГОДИНИ ЈУБИЛЕЈА

Школска 2001/02. обележава се као година великог јубилеја – сто година постојања и успешног рада. Образован је одбор и договорене најважније активности. Централна прослава одржана је поводом именовања школе и прославе традиционалне школске славе – Савиндана. Права је штета што овај

98 А његова кћи Снежана Адамовић, бивши ученик ове школе, магистар и професор српског језика и књижевности у Средњој економској школи у Ваљеву, већ има две објављене књиге и члан је Удружења књижевника Србије

велики јубилеј није боље искоришћен за стварање повољнијих услова за даљи рад школе, па и њену афирмацију.

7.1. Материјално-технички услови

У години јубилеја настава се изводи у три школска објекта: у Попучкама (потпуна основна школа), у Дупљају и Забрдици (комбинована одељења).

Објекат у Попучкама саграђен је средином седме деценије прошлог века. У међувремену је више пута адаптиран и дограђиван. Након последњих радова обезбеђено је око 600 квадратних метара корисне површине. Тиме је значајно проширен радни простор и побољшани услови рада. Окончањем тих радова добијено је 7 учионица, канцеларија за директора, наставничка канцеларија, канцеларије за сараднике, просторија за библиотеку и информатику, простор за школску радионицу, котларницу и једна помоћна просторија, ходник и хол. Пошто је школа имала пољске нужнике, ове године на школску зграду дограђен је и прикључен санитарни чвор.

Грејање је на чврсто гориво али планира се увођење централног грејања. Наводно, за те намене у општинском буџету планирано је 1.200.000 динара. Подови су од синтетике и погодни за одржавање. Ходник и хол су прекривени керамичким плочицама. Природно осветљење је добро што се не може рећи и за електрично због осцилација у напону.

По процени запослених школа је опремљена тек са 50% у односу на прописане нормативе. Највећи проблем је недостатак физкултурне сале, заостајање у опремању специјализованих школских кабинета и набавци информатичке опреме. Ни у погледу набавке осталих наставних средстава и учила није много боља ситуација јер школа располаже са само два графоскопа, два дијапројектора, два компјутера, једним штампачем и касетофоном.

До почетка ове школске године ученичка библиотека имала је око 2.600 књига. Обележавање јубиларне годишњице искоришћено је да се тај књижни фонд употпуни. Бивши ученик ове школе а сада директор Ваљевске гимназије мр Војислав Андрић, преко ученика своје школе, прикупио је и овој школи поклонило преко хиљаду књига. И аутор овог рада из своје личне библиотеке издвојио је и дао сто књига за сто година рада школе а преко Удружења Ваљеваца у Београду води акцију за прикупљање нових књига. У књижном фонду доминира школска лектира, дела домаћих и светских класика, а има и изванредан број стручних и серијских публикација. Сви ученици су чланови библиотеке а књиге могу користити и други житељи села.

Подручно одељење у Дупљају смештено је у школској згради саграђеној 1946. године. Пре 6-7 година зграда је адаптирана и темељно сређена. Она има две учионице, канцеларију, ходник и кухињу. Школски простор је солидно опремљен и у склопу њега је и стан за учитеља.

И истурено одељење у Забрдици ради у самосталној школској згради саграђеној у четвртој деценији XX века. Недавно је на њој поправљана кровна конструкција и урађена нова фасада. У саставу објекта су две учионице⁹⁹, ходник, простор за ћачку кухињу и стан за учитеља. Пре годину дана саграђена је и једна помоћна зграда површине 32 квадратна метра.

Оба ова подручна одељења опремљена су училима са близу 90% од прописаних норматива. Другим речима, она имају скоро сва најнужнија наставна средства, па и још понешто.

7. 2. Настава и друге активности

Основна делатност школе организована је по концепту полугодишњег рада са ученицима. У матичној школи ради се у две смене. Прва смена почиње са радом у 7.30 а завршава у 12.50 часова. Друга смена траје од 13.00 до 18.15 часова. Целокупан образовно-васпитни рад организован је на основу заједничког наставног плана и програма.

Наведеним програмом предвиђено је да ова школска година траје 36 седмица или 180 радних дана, за првих седам разреда, а за осми разред, због припреме и полагања пријемних испита за средње школе, 34 седмице или 170 радних дана. Прво школско полугодиште почело је 1. септембра а завршиће се 31. децембра 2002. године, док је друго почело 14. јануара а треба да се заврши 16. односно 30. јуна 2002.

Целокупан рад одвија се кроз редовну, допунску и додатну наставу, друштвено-користан и производни рад. Значајна пажња поклања се физичком и здравственом васпитању, унапређењу животне и радне средине, организацији културно-забавних и спортско-рекреативних активности. С тим циљем организован је рад у више секција и клубова. Оне имају задатак да даље развијају и унапређују дечије склоности и способности.

У складу са оствареним резултатима, ђаци ове школе учествују на такмичењима и другим јавним манифестацијама. Ове школске године оствареним резултатима на такмичењима истичу се Слободан Радовановић и Јелена Малешевић. Пре пет-шест година био је то Мирослав Грбић, који је учествовао на републичком такмичењу из физике. Тих година Гордана Бранковић била је трећа на окружном такмичењу из историје. Запажене резултате имала је и Станка Савић, Биљана Стојић и још неки ђаци. Снежана Ракић за причу „Стара кућа“ освојила је друго место на једном литерарном конкурс, док је Јасмина Ивановић, тада ученица V разреда, у конкуренцији ученика свих седам ваљевских школа, награђена за ликовни рад „Пепелуга“. Оваквих и сличних резултата било је и у претходним генерацијама.

99 Једна је уређена у лето 2001. године

7. 3. Ученици

Током школске 1997/98. Основна школа „Ваљевски НОП одред“ из Ваљева имала је 1.259 ученика у 47 одељења. У њеном издвојеном делу у Попучкама радило је укупно 14 одељења, односно по једно одељење првог и трећег разреда док је преосталих шест разреда радило у по два одељења. Уз то, у селима Забрдица и Дупљај, радило је по једно комбиновано одељење. У првом селу било је укупно 11 а у другом 16 ученика, док је у Попучкама било 277 ученика.

Занимљиви су подаци о упису ученика у први разред у претходне три године. Тако се школске 1994/95. у први разред ове школе уписало два одељења; следеће године само једно одељење, а школске 1996/97. опет два. Те године у Забрдици уписало се 4 а у Дупљају 5 првака. Посредством ових али и неких других података дају се уочити велике осцилације о приливу деце за школу.

У години када се обележава сто година од оснивања ове школе матична школа у Попучкама ради са десет одељења. Поред њих су и комбинована издвојена одељења у Забрдици, са 17, и Дупљају, са 19 ученика. Наставу у нижим разредима у Попучкама похађа 91 а у вишим 121. На крају школске 2001/02. ова школа имала је свега 258 ученика.

Стање по разредима у Попучкама је следеће: у првом 18, у другом 25, у трећем 24, у четвртном 19; у Забрдици први разред уче 2, други 4, трећи 5 и четврти 6, а у Дупљају у првом разреду има 4, у другом исто толико, у трећем 6 и у четвртном 5 ученика. Стање у вишим разредима изгледа овако: у петом разреду 30, у шестом 38, у седмом 26 и у осмом разреду 32 ученика.

Већином су то деца из сеоских породица, мада није мали број ни деце чији су родитељи у радном односу. Њих 74 имају стално запосленог оца а 14 и мајку. Међу ученицима ове школе има десеторо деце која имају третман социјалног случаја. Ту је и 12-оро деце избеглица и једно дете са статусом интерно расељеног лица. Из разведених породица потиче 9 ученика док је по шест ученика без оца или мајке. Једно дете је хендикепирано у развоју.

Пошто међу ученицима има и оних који путују по пет и више километара, то је управа школе уговорила свакодневни превоз за ученике и раднике са „Ласта-Стрелом“ из Ваљева. Њихови аутобуси саобраћају три пута дневно на релацији: Ваљево – Иверак – Бојевића гроб – Друм – Лукавац – Дупљај, и обрнуто, како би се уклопили у почетак и завршетак школске смене. Услуге овог превоза користи 19 радника и око 60 ученика. У зимском периоду тај број се повећава. Скупштина општине Ваљево финансира трошкове превоза ученика са 75% а родитељи плаћају преостали део.

7. 3. Школски кадар

На реализацији наставних планова и програма, организацији живота и рада у овој школи на почетку јубиларне школске године била су ангажована 33 радника. Њихова квалификациона структура је следећа: 11 са високом, 13 са

Наставнички колектив 2001/02.

вишом, 3 са средњом школском спремом, један је квалификовани а пет неквалификованих радника.

Поред директора школе професора Томислава Сандића, са 29 година стажа, на реализацији стручних послова ангажован је школски педагог Катарина Томић, дипломирани педагог са 3 године радног искуства. Послове библиотекара обавља Драган Павловић, професор са 11 година радног искуства. На административно-финансијским пословима ради економски техничар Милка Миросављевић са 3 године стажа. Улогу домара обавља КВ столар Радоје Пајић са 17 година искуства. Као помоћни радници у Попучкама раде: Ратко Марковић (27), Стана Јеремић (9) и Слободанка Пајић (6) у Попучкама, док те послове обављају – у Дупљају Војислав Мијатовић (16) а у Забрдици Миломир Обрадовић (27).

У нижим разредима са вишом школском спремом раде: Стана Јанкићевић (29), Весна Бурнић (11), Нада Пантелић (10), Раза Сандић (31) и Драган Малешевић (13), док Милена Јовановић (32) има учитељску школу. На реализацији предметне наставе, са високом стручном спремом раде професори српског језика и књижевности Снежана Ступар (4)¹⁰⁰, енглеског Милица Живковић (11), математике Миљивоје Зарић (16), историје Светлана Мићић (11), географије Звонко Лекић (20) и биологије Бранислава Радовић (21). На истом задатку ангажовани су наставници српског језика и књижевности Данијела Стојковић (3), руског језика Милорад Давидовић (32), математике Ратко Јоргић (24), биологије Иванко Недић (36), хемије Гојко Крстић (19), ликовне кул-

100 Уместо ње сада ради Слађана Кошанин апсолвент

туре Драган Мандић (3) и физичког васпитања Стево Радуловић (34). Техничко образовање и информатику предаје инжењер Александар Жуњић (3), са вишом школском спремом, а музичку културу Љиљана Кочић (14) са средњом школом.

Мада је квалификациона структура запослених веома добра и стручна заступљеност наставе врло повољна, један број запослених радника ванредно студира у жељи да обезбеди већи степен стручне спреме. Утисак је да је ово солидан колектив добро укомпонован, у коме има оних са богатим животним и радним искуством, као и почетника, али и радника у најбољим годинама.

Школом руководе Школски одбор и директор школе. Председник Школског одбора је Драган Богдановић, приватни предузетник и одборник Попучака у Скупштини општине Ваљево.

7.4. ИМЕНОВАЊЕ

Међу првим школама у Колубарском округу Основна школа у Попучкама поново је почела да слави стару школску славу Савиндан. Пре десетак година учинила је то група просветних радника и представници Месне заједнице Попучке, мада тадашње власти нису благонаклоно гледале на тај њихов поступак. Међутим, они су то учинили у уверењу да је то скривена жеља скоро сваког ђака ове школе и већине житеља Попучака и тежњом да испоштују и даље негују најбоље обичаје и традиције својих предака.

Изгледа да је то био и један од разлога да ова школа у години свог великог јубилеја добије име великог народног просветитеља, књижевника, духовника и политичара Растка Немањића – Светог Саве, који је давно превазишао границе своје државе ће се убудуће звати Основна школа „Свети Сава“ у Попучкама. У духовној бризи за преваспитање свога народа, одричући се свега личног, потпуно се посветио свом народу и служењу његовим интересима.

РЕЗИМЕ

Школа у Попучкама сада обухвата подручја месних заједница Попучке, Дупљај и делимично Лукавац и Забрдица. У протеклих сто година она је организовала систематску и делотворну васпитнообразовну активност. Захваљујући томе описмењено је више хиљада младих људи и сада у Попучкама нема неписмених. Већина старијих завршила је само четири разреда и посветила се пољопривреди. Међу млађима доста је оних који настављају школовање, па међу свршеним ђацима ове школе преко сто њих има факултетско образовање.

У прошлости школа је мењала организациони статус, али је увек имала добру сарадњу са друштвеном средином. Све то допринело је да она постане и остане истински расадник писмености и културе, мада спада у ред мањих сеоских школа. За остварене резултате велике заслуге припадају и плејади изузетних учитеља, наставника, професора и других радника који су у претходних година радили у овој школи

.SUMMARY

School in Popučke now includes the territories of boroughs Popučke, Duplaj and partially Lukavac and Zabrđica. In the last hundred years it has organized a systematic and effici-